

Slovenski Pravniki

Glasilo društva „Pravnika“ v Ljubljani

VSEBINA:

1. Dr. Milan Škerlj: Načrt državlanskega zakonika in trgovinski zakonik 149
2. Dr. Avgust Munda: Pojem poskusa v najnovejši zakonodaji s posebnim ozirom na nemško narodnosocialistično pravo (nadaljevanje) 157
3. Dr. Kušej Gorazd: Akademija za pravice narodov 169
4. Aleksander Maklecov: Kriminološki instituti drugod in pri nas . 180
5. Književna poročila 185
6. Razne vesti 195

Prilogi: Odločbe Kasacijskega sodišča v kazenskih stvareh št. 272 do 282 (p. 15).

Mnenja k Predhodnemu načrtu državlanskega zakonika za Kraljevino Jugoslavijo (str. 241 do 288).

V LJUBLJANI 1937

UREDNIK: DR. RUDOLF SAJOVIC

Tiskali J. Blasnika nasl., Univerzitetna tiskarna in litografija d. d. v Ljubljani. — Odgovoren L. Mikuš.

Rokopisi naj se pošiljajo:

Uredništvo „Slovenskega Pravnika“ v Ljubljani, Bleiweisova cesta 16/I
Izhaja mesečno. — Naročnina 60 Din na leto.

Članarina (naročnina) naj se nakazuje na čekovni račun Poštne hranilnice, podružnice v Ljubljani št. 11.870 (Društvo „Pravniki“ v Ljubljani).

Načrt državlanskega zakonika in trgovinski zakonik.*

Dr. Milan Škerlj.

Kdor bodisi samo površno prebira naš sedanji trgovinski zakonik (TZ), ta opazi često, zlasti v petem poglavju prve knjige, še večkrat pa v drugem, tretjem in četrtem odseku prvega poglavja in v drugem poglavju četrte knjige, da določbe niso zaokrožene in sistematski urejene, in da zakon uporablja pojme, ne da bi jih pojasnjeval, z eno besedo, da gre za nekakšen mozaik, za posamezne kamenčke, vstavljene v sliko, ki jo, osnovno, daje obče državljansko pravo. Tudi brez posebne pažnje bralec obenem pogosto najde, da TZ včasih brez spremembe, še bolj pogosto z dokaj neznatnimi, ponekod kakor nenameravanimi spremembami daje določbe, ki jih vsebuje tudi naš obči državljanski zakonik (ODZ). Če si pri tem predoči še razlike med prvotnim in s III. delno novelo spremenjenim besedilom ODZ-a, vidi, da sta se število in obseg takih „podvojenih“ določb s III. novelo jako povečala. Dobil bo vtis, da je tu neka neskladnost, iskal ji bo vzroka in vprašal se bo, ali ne bi kazalo razmerja med TZ in ODZ urediti drugače, smotrneje, brez nepotrebnih, če že ne vedno škodljivih, pa vsaj nekoristnih ponavljanj in razlik.

Ako smo si v svesti, da je trgovinsko pravo le panoga občega državlanskega prava, in da to še prav posebno velja za snov navedenih poglavij in odsekov prve in četrte knjige TZ, bomo morali priznati, da se TZ-u res ni treba baviti s samimi temeljnimi pojmi občega državlanskega prava, kolikor mu načelno zadostujejo za posebne določbe, ki jih daje on, TZ; ustanavljati bi moral s v o j e pojme le, kjer bi mu obči ne zadostovali — tega pa skoro ni. Ona „mozaičnost“ določb TZ je torej utemeljena v sami stvari, v odvisnosti trg. prava od občega drž. prava, nje ni moči odstraniti; ostala bi celo, ko bi oba zakonika spojili v en zakon. Tudi švicarsko obligacijsko pravo je svoje določbe dopolnilo s

* (Po predavanju v društvu „Pravniku“ dne 19. februarja 1937.)

posebnimi določbami za trgovce in za trgovinske posle, kjer se je to pokazalo kot potrebno. Ta način gotovo ima legislativnotehniško prednost, da so temeljne določbe in posebne določbe spojene, da jih najdemo v enem zakonu, na istem mestu, „mozaičnosti“ trgovinskopravnih določb pa ne more odpraviti. Tudi ako bi misel, da v Jugoslaviji najprej zenačimo vse obligacijsko pravo, ne bila že davno pokopana, bi torej za ta del ne bili mogli doseči več, kakor je doseglo švicarsko obligacijsko pravo. Le ako bi nova kodifikacija občega državljskega katerega od pojmov občega državljskega prava prava tako spremenila, da ne bi bil več uporabljen v trgovinskem pravu, bi se v kodifikaciji trg. prava moral dati pojem, kakor bi se zdel za njo potreben. Načrt držav. zakonika (NDZ) za ta del ne vzbuja bojazni.

Povsem drugačna je stvar s ponavljanjem, s „podvojenostjo“ mnogih določb. Ta večji del ni utemeljena v sami stvari, nego ima svoj izvor v zgodovini kodifikacij trgovinskega prava in občega državljskega prava. Tu ni samo mogoče nego celo koristno in potrebno misliti na boljšo ureditev snovi; prav v tem pogledu nam novo kodifikovanje občega državljskega in trgovinskega prava nudi priliko, da odpravimo neskladnosti, prav zato spada v okvir ankete, ki se o NDZ vrši v „Pravniku“, tudi razgovor o razmerju med NDZ in NTZ.

Za utemeljitev trditve, da je ponavljanje določb večji del nastalo brez notranje, stvarne potrebe, skoro le zbog zunanjih okolištin v času kodifikacije, pogledjmo nekoliko v zgodovino novejših kodifikacij trgovinskega in občega državljskega prava.

Code de Commerce iz l. 1807, časovno izdan za Code-om civil-om in na njegovi podstavi, je snov, ki jo naš TZ obdeluje v 420 členih,¹⁾ obdelal v 109 členih, od katerih se samo eden naravnost tiče one snovi, ki je obdelana v četrti knjigi našega TZ.²⁾ Zakonodavcu se je zdelo, da določbe C. C. ustrezajo tudi potrebam trgovine. Za prva desetletja, ki še niso poznala sodobnega razvoja tehnike in prometa, je imel pač prav.

Ko je nastajal naš TZ, je v tedanjem Nemškem Bundu veljala cela vrsta kodifikacij občega državljskega prava, med njimi tudi Code civil in naš ODZ. Kodifikator se torej ni mogel nasloniti na eno samo kodifikacijo, nego je moral

¹⁾ Določb za železniško prevozno pogodbo Code de commerce ni mogel dati.

²⁾ Našima čl. 271, 272 v bistvu ustrezata čl. 652, 653 C. com. (pristojnost trg. sodišč).

one določbe, ki jih je v interesu trgovinskega prometa hotel zenačiti, sprejeti v sam TZ, ne glede na to, ali nima že katera od kodifikacij občega državljanskega prava prav take ali skoro povsem take določbe. Tako so prišle v TZ napr. določbe čl. 52 in 298 odst. 1 (§ 1017 ODZ, §1005 NDZ), čl. 54 odst. 1 (§ 1020 ODZ, § 1005 NDZ), čl. 284 odst. 2 (§ 1356 odst. 1, stavek 2 ODZ, § 1285 odst. 1, stavek 2 NDZ), čl. 285 (§ 908 ODZ, §894 NDZ), čl. 295, čl. 299, čl. 307 (§ 371 ODZ, § 394 NDZ), čl. 309 (z malo izjemo glede indosabilnih papirjev) in še nekaj drugih.

Ko so na kraju prejšnjega stoletja pripravljali novi nemški državljanski zakonik in s tem enoten temelj za postranske zakone, tudi za TZ, so seveda izkoristili priliko, da iz TZ odstranijo nepotrebna ponavljanja. Segli so pa še mnogo dalje. Spoznali so, da mnogo določb TZ ne ustreza samo trgovinskemu, nego prav tako sodobnemu netrgovinskemu prometu. Promet se je v drugi polovici 19. stoletja jako komercializoval, „potrgovinil“, torej je trebalo „potrgoviniti“ tudi one določbe državljanskega prava, ki v prvi vrsti služijo prometu. Prevzeli so v novi nemški državljanski zakonik še celo vrsto določb iz čl. 278—336, pa tudi iz čl. 337—359 TZ, deloma brez spremembe, deloma s potrebnimi spremembami in popolnitvami. Kar se je prevzelo v državljanski zakonik, se je izpustilo v novem nemškem TZ. Uspeh je bil, da čl. 272 do 359 TZ v novem nemškem TZ ustrezajo §§ 343 do 382; namesto 88 členov le 40 členov, od teh pa je 5 popolnoma novih, tako da je od 88 členov ostalo prav za prav le 35; snov TZ je tako „skrajšana“ za 53 členov. Res so nekateri povsem opuščeni, toda velika večina je prešla v nemški državljanski zakonik.

Na sličen način sta zgrajena nova poljska zakonika „kodeks obvez“ (kodeks zobowiązań) in „kodeks handlowy“. „Kodeks handlowy“ ima namesto čl. 272 do 359 le člene 158 do 213, torej 56 členov; ker pa je 22 od teh napram TZ povsem novih, je prav za prav od 88 členov v poljskem TZ ostalo le 34, ostali so deloma izpuščeni, velika večina je prevzeta v kodeks obvez.

V bivši Avstriji se je prilika za, če že ne popolno, pa vsaj delno ureditev razmerja med trgovinskim in obćim državljanskim zakonikom nudila, ko se je v l. 1914—1916 noveliral ODZ. Zakonodavec pa je ostal na pol pota. Prevzel je precej določb iz TZ v III. delno novelo — večinoma nekoliko spremenjene —, ni jih pa črtal v TZ. Tako ima III. delna novela posledico, da je še mnogo več „podvojenih“

določb kot jih je bilo prej. Opozarjam le na §§ 862, 862 a, 863 odst. 2, 902, 903, 905, 914, 918, 919, 921, pri čemer treba takoj priznati, da so spremembe in dopolnitve, ki so določbam TZ dodane s III. novelo, povprek posrečene in bi bile tudi v trgovinskem pravu koristne. Načelno pa treba reči, da je III. delna novela, čeprav je bistveno zboljšala ODZ, razmerje med ODZ in TZ prav za prav otežila, prav zbog malih, včasih prav subtilnih, komaj vidnih razlik. Saj je, če prav nepotrebna, pa vsaj jasno vidna razlika v praksi manj nevarna od nejasne. Kot primer naj navedem novelirani § 1356 ODZ v zvezi s čl. 284 TZ. Po čl. 284 odst. 1 — „konvencionalna kazen ni podvržena nobeni omejitvi glede zneska“ — se uči,³⁾ da sodnik ne sme znižati konvencionalne kazni, dogovorjene za nepravilno spolnitev ali za nespolnitev pogodbe, ki je za eno ali drugo stranko trgovinski posel. Praksa sodišč je nasprotna: znižujejo tudi take konvencionalne kazni. Tretja novela je v § 1356, odst. 2 dodala: „V vseh primerih — — — naj sodnik zniža — — —“. Ta „vseh“ res ni imel namena, rešiti ono sporno vprašanje, ali pa ga ni vendarle rešil v smislu prakse, ki je vsaj v onih primerih brez dvoma stvarno utemeljena, v katerih je previsoko konvencionalno kazen obljubila stranka, ki ni trgovec ali za katero posel ni trgovinski? Nadaljnji primer bi bila čl. 319 odst. 2 TZ in § 862 a stavek 2 ODZ. Prvi veli: „Kadar pravočasno poslani sprejem pride (k ponudniku) šele po tem trenutku, ni pogodbe, ako je ponudnik medtem ali brez odloga po prihodu sprejema dal obvestilo o svojem odstopu“. Drugi pa: „Kljub zamudi (sprejema) pa je pogodba sklenjena, če je ponudnik moral spoznati, da je sprejemna izjava bila pravočasno poslana, pa vendar drugemu brez odloga ne naznani svojega odstopa“. Razliki sta dve. Prva je v tem, da TZ govori čisto objektivno: pravočasno poslani sprejem je prišel prepozno; vse eno je, ali je nasprotnik moral spoznati, da je bil poslan pravočasno; če ne da naznanila, bo pogodba obveljala, ako nasprotnik dokaže, da je sprejem bil poslan pravočasno in je le prepozno prišel. Po ODZ gre za subjektiven moment: ako — s potrebno pažnjo — nisem moral spoznati, da je sprejem poslan pravočasno, pogodba tudi brez naznanila ni sklenjena. Druga razlika je po mojem mnenju bolj navidezna: po TZ naznanilo, da „odstopam“, vsekakor lahko pošljem še preden je sprejemna izjava — prepozno — prišla k

³⁾ Pollitzer str. 398, Canstein II, str. 71. Pisko str. 159, tudi Randa I str. 255, vendar prim. tudi Ehrenzweig § 318, Klang pri § 1356 ODZ.

meni, torej takoj čim je sprejemni rok pretekel, nekako iz previdnosti, za vsaki primer; po ODZ bi to moglo biti dvomljivo, ker ODZ zahteva, da je ponudnik moral spoznati, da je bila poslana pravočasno. Tega pa skoraj ne bo mogel spoznati, preden mu je sprejemna izjava došla. Kako bo recimo po ODZ presoditi primer, da je sprejemna izjava bila pravočasno poslana, da ni pravočasno došla, da je ponudnik to takoj naznanil in izjavil, da pogodba ni nastala, potem pa dobi sprejemno izjavo, iz katere vidi, da je bila pravočasno poslana? Ali bo moral ponoviti obvestilo? Pač ne, to bi bil čisti formalizem in zato mislim, da je druga razlika samo navidezna. — Ni dvoma, v veliki večini primerov bo vse eno, ali se uporabi TZ ali ODZ. Tudi stvarna razlika ni nameravana, ali zdi se mi, da je in da je ni treba. — Čl. 320 TZ določa izrečno, da sta ponudba in sprejem veljavno preklicana, če preklic pred ponudbo ali sprejemom ali sočasno z njima pride k nasprotni stranki. Za obče državljansko pravo se uči isto, rečeno pa v zakonu ni. — Čl. 322 TZ izrečno določa, da pogojni ali omejeni sprejem pomeni odklonitev ponudbe in novo — nasprotno — ponudbo; § 869 ODZ (§ 854 NDZ) se strinja glede odklonitve, ne omenja pa nasprotne ponudbe. — Čl. 328 odst. 2 TZ odreja, da se pol meseca računa na koncu, če je rok izražen s celimi meseci in pol meseca. § 902 (§ 888 NDZ) je po III. noveli popolnjen z določbo, da pol meseca pomeni 15 dni, ne pove pa, ali se računajo na početku ali na koncu roka, razlika je lahko tri dni. — Po čl. 355 TZ začne podaljšava izpolnitvenega roka teči prvi dan po preteku prvotnega roka, ODZ (NDZ) te določbe sicer nima, toda veljalo bo isto, vendar bo motila določba (noveliranega) § 903 (§ 889 NDZ) stavek 3 ODZ, po kateri namesto zadnjega dne roka, če je nedelja ali priznan praznik, stopi prvi sledeči delavnik. Na pr. tritedenski rok izteče računski v nedeljo, podaljša se za osem dni; ali se v teh osem dni računa prvi ponedeljek ali ne? Po čl. 350 TZ brez dvoma, po ODZ si bomo z ozirom na § 903 (§ 889 NDZ) morali pomagati tako, da porečemo, da prvi rok zbog podaljšave pač sploh ni iztekel, sicer bi lahko prišli do zaključka, da podaljšani rok izteče še-le drugi torek, česar stranki redno nista nameravali. — Ali je razlika med čl. 352 TZ (poslovni čas) in (noveliranim) § 903 stavek 2 (§ 889 NDZ) ODZ res potrebna, ali se po ODZ ni treba držati poslovnega časa? — Čl. 324 TZ: „priroda posla ali namen pogodnikov“, § 905 ODZ (§ 891 NDZ): „priroda ali namen (svrha) posla“. In slednjič čl. 279 TZ: „Glede pomena in učinka dejanj in opustitev se je ozirati na navade in običaje, ki veljajo v

trgovinskem prometu“, § 863 ODZ (§ 850 NDZ) pa: „Glede pomena in učinka dejanj in opustitev se je ozirati na navade in običaje, ki veljajo v poštenem prometu“. Antiteza „trgovinski“ in „pošteni“ je pač, recimo, čudna, dasi pojem „pošten“ res ni da bi moral biti povsem isti vedno, povsodi in za vsak poklic. Takih primerov bi se našlo še več, naj zadostujejo navedeni za dokaz, da ni dobro povsem enake pravne položaje urejati v dveh zakonih. Tudi če ni namena kaj spremeniti, se to lahko zgodi.

Je pa III. delna novela ODZ popolnila s celo vrsto določb, ki so jako važne za trgovinsko pravo, pa jih TZ ali sploh nima ali jih ima v drugi, manj priporočljivi obliki. Naj navedem § 864, § 879 odst. 2 št. 4, §§ 880 a, 881, 882, 886 zadnji stavek, zlasti pa že omenjene §§ 918—921 (§§ 851, 865, 867, 868, 873, 904—907 NDZ). TZ pozna samo fiksní kup, še tega ureja samo, če je „fiksnoš“ dogovorjena glede blaga, poleg tega pa pozna neko srednjo vrsto poslov (čl. 356 na koncu), kjer so posledice zamude sicer navadne (čl. 354, 355), vendar ni treba dovoliti naknadnega roka za izpolnitev (purgatio morae), ker tega ne dopušča priroda posla. Vse to je po ODZ deloma enostavneje, zlasti pa ODZ obsega vse odplatne pogodbe in v § 921 daje določbe, ki jih TZ ne vsebuje. Kazalo bo torej to vprašanje podrobno proučiti; skoro gotovo se pokaže, da bo že z malimi retušami — na pr. izrečno priznanje zaračunavanja abstraktne škode, če ima predmet borzno ali tržno ceno — zenačenje lahko dosegljivo. Izravnati bo tudi ono razliko, da se po § 918 ODZ (§ 904 NDZ) mora določiti rok za naknadno spolnitev, po čl. 356 ga treba samo dovoliti: priznано je že, da je drugo praktično boljše. Govoriti bi se dalo še o prehodu nevarnosti in o drugih stvareh, toda ne bom se nadalje po §§ in členih spuščal v čisto prav subtilne podrobnosti. To delo sem poskusil opraviti v svojem koreferatu za mnenje, ki ga je dala naša pravna fakulteta o načrtu državljanskega zakonika. Brez dvoma je tudi kdo drugi od številnih mnenjedavcev dal v tem pravcu svoje pripombe, tako da bo komisija, ki naj Predosnovi da končno obliko in vsebino, imela dovolj snovi. Marsikatero misel utegne komisija najti v načrtu avstrijskega TZ, ki ga je pred skoro 18 leti izdelal profesor Oskar Pisko.⁴⁾ Seveda bo pri tem treba upoštevati

⁴⁾ Naj se izpovem: ko sem izdelaval koreferat za fakultetno mnenje, sem povsem pozabil, da je znaten del tega posla prav za prav opravil že Pisko. To je za mene neprijetno, v stvari pa je morda le dobro: kar je v koreferatu slabega ali dobrega, je lasten pridelek; če se ujema s Piskom, se ujema le slučajno, je pa dokaz, da sva komercialista istega mnenja.

dvoje, namreč, da je Pisko hotel ob noveliranem ODZ-u avstrijski TZ čim bolj zenačiti z nemškim TZ, mi pa spremenjamo ali vsaj lahko spremenimo sam temelj, ODZ, in ni nam prvi namen zblížanje z nemškim pravom; drugo je, da se Pisko ni mogel ozirati na oba nova poljska zakona niti ne na češkoslovaške načrte ODZ-a. Da je pa tudi Pisko, dasi je imel roke mnogo bolj vezane kot jih imamo mi, dosegel prav znatno poenostavitev, kažejo te številke: namesto čl. 272 do 359 ima Pisko §§ 169 do 228, torej za 28 členov manj; ker pa je dodal 11 novih §§, je pravzaprav s črtanjem in zlasti s prenašanjem v ODZ prihranil 39 členov t. j. skoro polovico. Vsaj toliko bi morali in bi lahko dosegli tudi mi, po mojem mnenju pa še nekaj več, ker imamo za NDZ več svobode. V svojem koreferatu sem našel, da bi se, deloma brez spremembe, večji del pa z manjšimi ali znatnejšimi spremembami v NDZ, dalo v sedanjem TZ črtati 60 členov. Seveda je tu marsikaj stvar pravnega in gospodarskega naziranja, deloma tudi stvar ukusa in temperamenta; to velja zlasti za presojo, kaj je „manjša“ ali „znatnejša“ sprememba.

Sedanja četrta knjiga TZ bi se skrčila za več kot tretjino,⁵⁾ NDZ bi se le prav neznatno obremenil, kajti večinoma bi šlo le za prestilizacijo določb, ki so že v njem. Komercializacija NDZ bi v duhu sodobne zakonodaje napredovala. Okvir, v katerem naj NDZ uporabi sedanji ODZ z novelami, ne bi bil bistveno razširjen — po mojem mnenju sploh ni bil tako tesen, kakor so mislili nekateri člani komisije. Jako velike pa bodo legislativnotehnične, znanstvene in pred vsem praktične pridobitve. Priznam, da ob tolikih tisočih paragrafov, ki jih pravnik mora „pogoltniti“ in ki naj bi jih tudi prebavil, samo po sebi ne pride v poštev 50 ali 60 več ali manj, toda prav te določbe so izmed onih, ki jih življenje in praksa rabita vsak dan, eno ali drugo malo ne v vsaki „resni“ pravdi — saj so večinoma določbe iz občega dela obligacijskega prava in določbe o kupoprodaji. V tem pogledu pomeni vsaka poenostavitev in skrajšava znatno olajšavo. Če zamudimo to priliko, se bomo mi in se bo pač vsaj še ena generacija za nami borila s težavami, ki jih danes lahko odstranimo. Še dalje se bodo akademski učitelji in njihovi dijaki ubijali z nepotrebniimi razlikami med občim drž. in trg. pravom, še se bodo pisale študije in disertacije — no to vsaj služi bistrenju pojmov in vežbanju bodočih praktikov —, toda pisali se bodo tudi

⁵⁾ Namesto opuščenihi členov bi se v NTZ mogle dodati nekatere jako potrebne nove določbe, na pr. o kontokorentu, o depozu vrednostnih papirjev, morda o akreditivu itd.

pravdni spisi in sodbe na vseh treh stopnjah: tega dela, te zamude časa, teh stroškov je res škoda!

Vseh teh neprilik se rešimo s predlagano komercializacijo NDZ. Ona je v duhu časa, v duhu prometa in življenja. Z njo zmanjšamo ono nasprotje med obćim drž. in trg. pravom, ki ga, kakor vsi drugi trg. zakoniki, tudi naš TZ ne rešuje, ampak presekuje v korist trgovinskemu pravu. Ne bojmo se prigovora, da bi komercializacija obćega državljskega prava utegnila škoditi v nekaterih naših gospodarsko bolj zaostalih krajih. Te nevarnosti vsaj v okviru, ki ga podrobno predlagam v svojem koreferatu, gotovo ni. Poleg tega gospodarska zaostalost ne pomeni pomanjkanja trgovskega duha, nekatere skušnje uče prej nasprotno; samo koristno bo, če se gospodarsko zaostali svet takoj privadi sodobnim prometnopravnim prilikam — brez zgradnje železnic se je tudi privadil avtu in letalu, telefonu in radiu — in slednjič: Poljska ni oklevala uvesti dokaj komercializovano obligacijsko pravo, Turška je prevzela komercializovano zapadnoevropsko pravo!

Stvar pa ni samo sila važna, tudi n u j n a je. Nov državljski zakonik je temelj za stvarno- in obligacijskopравни del novega trgovskega zakonika, brez njega se ta za vsakdanjo prakso tako važni del smotrno ne da izdelati. Nastalo bi zopet nekaj, kar bi bilo slično sedanjim prećanskim trgovinskim zakonikom, kajti z ozirom na razlike državljskega prava po raznih pravnih področjih bi se morale v TZ sprejeti pać vse določbe, ki bi bile potrebne za trgovinski promet, pa naj se razlikujejo tudi le od enega obćega državljskega zakonika odnosno od naukov le enega nekodifikovanega partikularnega državljskega prava. Jasno je, da bi merilo potemtakem bil najnepopolnejši obći državljski zakonik in da bi stvarno- in obligacijskopравни del TZ jako narastel: da bi ga, če se čez nekaj let pojavi enoten državljski zakonik, morda še lepo komercializiran, zopet temeljito pregledali, popravljali, skrajševali itd.!

Vlada je pritrdila mnenju komisije za sestavo načrta NTZ, da se splošni del TZ in določbe za trg. družbe lahko posebej uzakonijo, ker tu res ni tesnejše neposredne zveze z obćim državljskim pravom; I. in II. del sta sedaj pred Narodnim predstavništvom. Ne bodeta, tudi če se brez ovir uzakonita, takoj stopila v moć, potrebna bo daljša vacatio legis, ker treba izdati precejšnje število uredb, predvsem pa skoro v polovici države pripraviti trg. register. Ta časovni presledek bi se lahko porabil za končno izdelavo tretjega dela NTZ, ako bi bila kolikor toliko zanesljiva usoda

in vsebina (dalja komercializacija) NDZ. Zato treba hiteti z NDZ. Od „festina lente“ smo „lente“ že imeli, sedaj velja „festina“. Obdelavanje in morebitna predelava NDZ sta tudi brez ozira na NTZ prav nujna, zaradi NTZ pa še bolj.

Ono „lente“ naj bo le ugotovitev, ne očitek. Nima mnogo smisla, ker več ne pomaga, govoriti o tem, kaj in kako naj bi se bilo naredilo in uredilo. Potrebno je le po svoji vesti povedati, kaj naj se napravi in kako. Moje mnenje je, da naj se NDZ izgradi v navedenem smislu, t. j., da naj se še bolj komercializuje, in da naj se skrbi za to, da se čim prej NDZ spravi v tako obliko, da ga bo moči predložiti v zakonitev.

Pojem poskusa v najnovejši zakonodaji s posebnim ozirom na nemško narodno-socialistično pravo.

Priv. doc. dr. Munda Avgust.

(Nadaljevanje.)

1. „Začetek izvršitve.“

Naš kazenski zakon je sprejel ta kriterij zbog tega, ker se na podlagi pripravljanih dejanj ne da vedno trditi, ali je imel storilec trdno voljo izvršiti dotični zločin (mot. o. l. 192). Iz nakupa puške se še ne da gotovo sklepati na namen usmrtitve, iz nabave ključa ne na namen izvršiti tatvino. Iz pripravljanih dejanj se še ne vidi, ali se je storilec že odločil za zločin ali je šele v stadiju odločevanja. Tudi se ne sme prezreti, da se ogrožajo pravne dobrine šele z „izvršitvenimi“ dejanji, torej šele z „začetkom izvršitve“ zločina. Pa tudi iz kriminalno-političnih razlogov je bolje, da se pripravljalna dejanja ne kaznujejo. Storilec, ki to ve, se bo prej vzdržal nadaljnjih zločinskih ukrepov (izvršitve zločina). Zbog tega se zakonodavec ni mogel odločiti niti za danski sistem⁸ niti za Lisztov predlog, po katerem naj bi sodnik v vsakem konkretnem primeru odločil, ali spada dotično dejanje v poskusno ali pripravljalno sfero upoštevajoč pri tem zgolj to, ali se lahko iz celotnega

⁸ Danska generalno kaznuje pripravljalna dejanja (glej III).

zadržanja storilca z gotovostjo sklepa, da je imel voljo izvršiti dotični zločin.⁹

Preden nadaljujemo, moramo razčistiti vprašanje, kaj pomenita besedi „začetek izvršitve“ (commencement d'exécution). Storilec je „izvršitev dejanja začel“, če je začel izvrševati vsaj „eno“ dejanje, ki spada k dejanskemu stanu dotičnega zločina. Kazniv poskus torej po našem kazenskem zakonu ni že tedaj podan, če zagreši storilec „katerokoli“ dejanje, dasi se v tem dejanju nedvoumno izraža njegov namen, storiti določen zločin. Kazniv poskus je temveč po našem zakonu šele tedaj podan, če zagreši storilec v zločinskem namenu tipicitetno (izvršitveno) dejanje. Izvršitveno dejanje je niz onih dejanj, ki so potrebna, da se izvrši kak zločin. Izvršitveno dejanje pa je „začeto“, čim se začne prvo delovanje, ki spada z drugimi dejanji vred k izvršitvi zločina. S pripravljalnim dejanjem se zločin pripravlja, s poskusnim dejanjem se pa izvršitveno dejanje začne. Motivi k norveškemu kazenskem zakonu (str. 147) pravijo: „Pri vprašanju, ali se je izvršitev „začela“ ali le „pripravila“, je treba presojeti zločinsko delovanje v celoti, posamezne čine tega dejanja pa v njihovi notranji zvezi. Odločilno pa je, ali se pri vsem tem vidi določen zločinski cilj.“ Zato je stvar dejanske presoje, ali gre v konkretnem primeru za izvršitveno ali zgolj za pripravljalno dejanje.¹⁰ Zanimiv je v tem pogledu kazenski primer Oreba Petra in tov. (sodba državnega sodišča za zaščito države v Beogradu z dne 28. marca 1934 DS 7/34):

Oreb Peter, član teroristične družbe „Ustaša“, je bil od vodstva družbe določen, da izvrši v Zagrebu atentat na Njegovo Veličanstvo kralja Aleksandra. V ta namen je prejel od omenjene družbe orožje (bombe, revolvere, patrone). Da izvrši atentat, je ilegalno prekoračil mejo čez planino Peco in prišel 11. decembra 1933 v Zagreb. V Zagrebu je zvedel, da se bo vozil kralj 16. decembra ob določeni uri v odprtem avtomobilu čez Jelačičev trg. Pred določeno uro se je oborožen postavil na Jelačičevem trgu v špalir, in čakal na prihod kraljevega avtomobila. Ko je privozil kraljev avtomobil mimo njega, je imel roko v žepu, držeč za bombo. Bombe pa ni mogel zagnati proti avtomobilu, ker je zašel med odrasle, računal pa je na to, da bo stal med šolsko mladino. Državni tožilec državnega so-

⁹ Motivi s. k. z. 1910, str. 193.

¹⁰ Olshausen § 43—16, 18.

dišča za zaščito države je obtožil Orebiča zbog poskusa usmrtitve kralja po § 91 k. z., državno sodišče pa ga je obsodilo le zbog pripravljalnega dejanja usmrtitve kralja po § 92 k. z.^{10a} Orebičevo dejanje je smatrati po našem mnenju za čin, ki vodi „neposredno“ k izvršitvi; časovno je to dejanje neposredno pred izvršitvenim dejanjem, torej zadnji člen verige priprave zločina usmrtitve, ni pa še „začetek izvršitve“. Pravni čut pa zahteva, da se tako dejanje kaznuje de lege ferenda kot poskus in ne kot pripravljalno dejanje. Zločinska volja se je tu očitovala na način, ki nedvoumno kaže na določen zločinski naklep.

In kakšna je razlika med pripravo in „začetkom izvršitve?“ Oba navedena pojma je moči razlikovati le po objektivnih vidikih. Tudi pri tem razlikovanju je treba kakor pri razlikovanju med sotorilstvom in pomočjo upoštevati razliko med „vzrokom“ in „pogojem“. Pripravljalno dejanje ustvarja „pogoje“ za uspevek, ker odstranjuje zapreke, ki ovirajo izvršitev. Izvršitveno dejanje je neposredni „vzrok“ za uspevek.¹¹ Dejanje pa se more le tedaj imeti za „začetek izvršitve“, če je v preračunljivi zvezi z uspehom. Mišljen pa je le uspevek, ki si ga je storilec zamislil, ne pa uspevek, ki je dejansko nastopil. Zato mora sodnik preskusiti „generalni“ pomen dejanja za uspevek, sicer bi se morala vzročnost praviloma v vsakem primeru poskusa zanikati (razen če je prekinjena). Vzročnost je torej presojati za časa dejanja — ex ante, ne ex post.

Besedi „začetek izvršitve“ se lahko tolmačita objektivno ali subjektivno. Motivi k osnutku s. k. z. iz l. 1910 pravijo (str. 193, 194), da ju je tolmačiti objektivno. To tolmačenje pa ni v skladu z določbo § 32 odst. 2 k. z. S to določbo je namreč izrečno uzakonjena subjektivna teorija. Kazen zbog poskusa je torej naperjena zoper zločinsko voljo, ne zoper objektivno nevarnost poskusnega dejanja. Zločinska volja se pa kaznuje po našem kaz. zakonu le tedaj, če se manifestira z dejanjem, ki ga je imeti v objektivnem (sposobni poskus) ali v subjektivnem pogledu (nesposobni

^{10a} Opozoriti je treba na neskladnost določb čl. 1 t. 7 in čl. 2 zak. o zaščiti javne varnosti in reda v državi in § 92 kaz. zakona. Pripravljalno dejanje usmrtitve kralja, prestolonaslednika, kraljevskega namestnika se kaznuje z dosmrtno robijo, pripravljalno dejanje usmrtitve „kateregakoli oblastvenega organa“ pa s smrtjo (!), dosmrtno robijo ali robijo do 20 let. Po srbskem kaz. zakoniku (§ 87) se je kaznovalo pripravljalno dejanje (poslednje) usmrtitve kralja s smrtjo.

¹¹ Olshausen § 43—12.

poskus) za „začetek izvršitve“ zločina. Storilec, ki udeje-
stvuje (ostvari) svojo zločinsko voljo, postane torej po
našem kazenskem zakonu kazniv šele tedaj, če nekaj stori,
kar spada dejansko k uresničenju dejanskega stanu ali če
nekaj stori, kar bi spadalo po njegovem mnenju k ures-
ničenju dejanskega stanu, če bi bilo namreč stanje stvari
tako, kakor si ga je (storilec) predstavil.¹²

Ker je po našem kazenskem zakonu tolmačiti kriterij
„začetka izvršitve“ tudi subjektivno (nesposobni poskus),
je storilec „začel izvrševati“ zločin tudi tedaj, če sta sred-
stvo ali predmet zločina absolutno nesposobna. Ker pa go-
vorimo sedaj o posameznih kriterijih pojma poskusa, se
hočemo s problemom nesposobnega poskusa baviti pozneje.

2. „Dejanje, ki vodi k dejanski izvršitvi“.

Po avstrijskem kaz. zakonu iz l. 1852 (§ 8) se začenja
kaznivost poskusnega dejanja z „dejanjem, ki vodi k de-
janski izvršitvi“ zločina.¹³ O pomenu teh besed so mnogo
pisali in jih različno tolmačili. Iz določbe § 8 avstr. k. z.
sledi, da so pripravljalna dejanja nekazniva; ni pa povse
jasno, s katerim dejanjem se začne kaznivost poskusa. To-
liko pa je gotovo, da ta pojem ni istoveten s pojmom „za-
četka izvršitve“. Avstrijsko vrhovno sodišče je kaznovalo
storilca po določbi § 8 avstr. k. z. tudi v takih primerih, če
še ni započel „izvršitvenega“ dejanja; tako je n. pr. ka-
znovalo nabavo sredstev kot poskus, če je nedvoumno, da
hoče storilec uporabiti nabavljeno sredstvo za nameravani
zločin. Po avstrijski judikaturi je torej za kaznivost po-
skusa zadostovalo, da je zločinska volja dokazana in da se
ta volja objektivira v katerem koli dejanju, ki ta namen ne-
dvoumno izraža.¹⁴

¹² Avstr. osnutek iz l. 1927. je to popolnoma jasno izrazil z be-
sedami: „Kdor ostvari svojo odločitev storiti zločin z dejanji, ki so
začetek izvršitve ali ki bi bila začetek izvršitve po stanju stvari, kakor
si ga je (storilec) predstavil, se kaznuje zbog poskusa...“ (§ 26).

¹³ Finger (1912 I—472—473) pravi, da ni moči tolmačiti besedi
„dejanska izvršitev (§ 8 avstr. k. z.)“ niti objektivno niti subjektivno;
zakon misli na dejanje, ki je „za časa storitve po splošnem mnenju
sposobno, da vodi k izvršitvi zločina.“

¹⁴ Altmann 81, Finger 1912—472.

Po Lamaschu (Gr. 1906—35) zadostuje za poskus po § 8 avstr. k. z.
vsako dejanje, ki mu „neposredno“ sledi začetek izvršitve zločina.

Starejša avstrijska judikatura in literatura sta objektivistični,
Lamasch je prvi zastopal subjektivno poskusno teorijo v avstrijskem
slovstvu.

5. „Dejanje, ki vodi neposredno k izvršitvi.“

Praksa avstrijskega vrhovnega sodišča je tolmačila določbo § 8 k. z. preveč ekstenzivno; zato daje že avstrijski osnutek iz l. 1909 točnejšo mejo med pripravljalnimi in poskusnim dejanjem. To mejo določa s tem, da smatra za poskus dejanje, ki vodi „neposredno“ k izvršitvi (§ 14).¹⁵ S tem je jasno povedano, da osnutek za kaznivost poskusa ne zahteva izvršitvenega dejanja; določa pa obenem točnejšo mejo napram pripravljalnemu dejanju. Za kaznivost poskusa po omenjenem osnutku ne zadostuje vsako dejanje, ki vodi k izvršitvi, marveč le ono, ki „neposredno“ vodi k izvršitvi. Osnutek razširja torej pojem poskusa preko izvršitvenega dejanja, toda le za en korak.¹⁶

4. „Dejanje, ki je neposredno naperjeno na to, da se... namera uresniči.“

Sličen kriterij si je izbral poljski kazenski zakon iz l. 1932 v določbi čl. 23 § 1. Po tej določbi se kaznuje zbog poskusa „kdor ostvari svojo namero storiti zločin z dejanjem, ki je neposredno naperjeno na to, da se ta namera uresniči, ki pa nameravanega zločina ne dovrši“.

Tudi francoski osnutek kaz. zakona iz leta 1934 ima sličen kriterij (čl. 106).^{16a}

5. Italijanski kazenski zakon z dne 19. oktobra 1930 (čl. 56)¹⁷ določa za kriterij poskusa „storitev sposobnih dejanj, ki merijo na nedvoumen način na izvršitev zločina“ (objektivna teorija).

6. Češkoslovaški osnutek 1926 (§ 18) ustvarja za kaznivost poskusa kriterij „započetja“ in kaznuje tudi

¹⁵ § 14. avstr. o. iz l. 1909: „Kdor započne z naklepom, da stori kaznivo dejanje, dejanje, ki neposredno vodi k njegovi izvršitvi, se kaznuje po predpisih, ki veljajo za storilca dovršenega dejanja“.

¹⁶ motivi avstr. o 1909—41.

^{16a} Toute tentative de crime qui aura été manifestée par un commencement d'exécution, au par de actes tendant directement à le commettre, si elle n'a été suspendue ou si elle n'a manqué son effet que par des circonstances indépendantes de la volonté de son auteur, est considérée comme le crime même (art. 106).

Les tentatives de délits ne sont considérées comme délits que dans le cas déterminés par une disposition spéciale de la loi (art 107).

¹⁷ Člen 56 italj. k. z.: „Kdor stori sposobna dejanja (objektivna teorija), ki merijo na nedvoumen način na izvršitev zločina, se kaznuje zbog poskusa, če dejanje ni bilo izvršeno ali če ni nastopil uspevek“.

onega, ki započne zločin z odločitvijo, da bi ga izvršil.¹⁸ Motivi (str. 29) pravijo, da „začetek izvršitve ni primeren kriterij za pojem poskusa. S to formulacijo se namreč pojem poskusa preveč zožuje; to da je iz kriminalno-političnih razlogov pogrešno, ker ostane cela vrsta poskusnih dejanj nekaznovanih, ki bi se morala po pravnem čutu kaznovati. Iz dikcije „kdor započne...“ bi se dalo sklepati, da ograža osnutek s kaznijo tudi pripravljalna dejanja. Temu pa ni tako. Osnutek kaznuje namreč pripravljalna dejanja le pri nekaterih zločinih; iz tega pa sledi, da so pripravljalna dejanja v vseh drugih primerih nekazniva. Če se pa v konkretnem primeru združi več pripravljalnih dejanj, ni izključeno, da jih je moči smatrati za poskus v smislu osnutka. To velja — tako čitamo v motivih (str. 31) za primer, če se postavi storilec, hotoč izvršiti atentat, v špalir, atentata pa ne izvrši, ker je bil prej aretiran. Po našem kazenskem zakonu je imeti tako dejanje le za pripravljalno (glej IV 1).

7. Sovjetski kazenski zakon (1926, nv. 1930) ne odreja nobenega kriterija za kaznivost poskusa, ker kaznuje generalno tudi pripravljalna dejanja (§ 19).

8. Nemško narodnosocialistično pravo hoče sedanji pojem poskusa (§ 43 nemškega kaz. zakona) odpraviti in ga nadomestiti z drugim pojmom. Denkschrift (glej opomba 7) pravi, da je treba kaznovati že „neposredno“ ogražanje pravne dobrine, dasi še ni bil uresničen noben znak dejanskega stanu (str. 133). To neposredno ogražanje označuje Denkschrift s tehničnim izrazom „započetja“ (Unternehmen). Pojem tega započetja je v sredini med pripravljalnim in sedanjim poskusnim dejanjem. Definicija započetja se pa glasi sledeče: „Zločin započne, kdor uresniči naklep, da stori zločin, z dejanji, ki merijo na neposredno ogražanje kake pravne dobrine.“ Praktična posledica te kriminalizacije bi bila ta, da bi se sedanji poskus (§ 43 n. k. z.) kaznoval kot dovršeno dejanje in zenačil z dovršenim dejanjem. Denkschrift je to praktično izvedla tako, da ograža v posebnem delu s kaznijo praviloma že započetje zločina n. pr. „Kdor započne drugega usmrtiti...“ (Denkschrift str. 86). To zakonodajno tehniko pa so v osnutku novega kaz. zakonika, ki še ni izroč en javnosti, opustili.

Iz nekega članka dr. Kruga v „Zeitschrift der Akademie für deutsches Recht“ je namreč posneti, da se bodo

¹⁸ § 18 čeh. osnutka: „Kdor započne z odločitvijo, da stori zločin, ta zločin, se kaznuje, če se dejanje ne dovrši, po oni določbi, ki velja za dovršeno dejanje“.

kaznovala v bodočem nemškem kazenskem zakonu kakor v sedanjem le dovršena kazniva dejanja. Ta formulacija je tudi za lajika lažje razumljiva in markantnejša. Kolikor je posneti iz navedenega članka, so redaktorji osnutka nadomestili pojem začetja (Unternehmen) s pojmom storitve dejanja (Begehung). To naj bi bil generalni pojem, ki naj obsega sedanji poskus in dovršitev. Kaznivost se začne z „začetkom“ (Beginn) dejanja. Za „začetek“ (Beginn) pa se smatrajo ona dejanja, ki so neposreden uvod izvršitvi („die die Ausführung unmittelbar einleiten“). Po udarek je očitno na besedi „neposredno“. S to formulacijo se odpravi sedanji formalni kriterij „začetka izvršitve“, novi pojem „začetka“ se pa bo določil v skladu z dosedanjo judikaturu Reichsgerichta po formalnih in materialnih vidikih.¹⁹

V. 1. Nesposobni poskus.²⁰

Doslej smo se v tej razpravi bavili s posameznimi kriteriji poskusa v najnovejši zakonodaji. Sedaj si hočemo napraviti še bežno sliko o tem, kako obravnava najnovejša kazenska zakonodaja vprašanje nesposobnega poskusa. O nesposobnem poskusu moramo govoriti nekoliko obširneje, da fiksiramo nekatere pojme, ki jih uporabljamo pozneje, ko govorimo o nesposobnem poskusu v najnovejši zakonodaji. Ne glede nato pa ni odveč, da se nekoliko bavimo s tem problemom, ki je teoretsko precej zamotan in zlasti v naši literaturi sporen. Vprašanje nesposobnega poskusa pa postane povse preprosto in lahko razumljivo, če si jasno predočimo, da je v prvi vrsti zločinska volja oni pojav, zoper katerega je naperjena kazenska sankcija.

Nesposobni poskus je problem, o katerem se je zelo mnogo pisalo. Profesor Frank pravi, da bi bila nemška kultura v marsikaterem pogledu na višji stopnji, ako se ne bi bile trošile najboljše sile nemških pravnikov za ta problem.^{20a}

Osnovno teoretično vprašanje tega problema je v tem,²¹ ali je nesposobni poskus sploh poskus v tehničnem pomenu

¹⁹ Dr. Krug. Grundprobleme des kommenden Strafrechtes. Zeitschrift der Akademie für deutsches Recht. 1935, str. 101, 102.

²⁰ Kjer govorimo v tej razpravi o „nesposobnem“ poskusu, mislimo seveda dosledno na absolutno nesposobni, ne pa na relativno nesposobni poskus.

^{20a} Dr. Frank. Untauglicher Versuch. VDA V-265.

²¹ Vprašanje nesposobnega poskusa se je ventiliralo glede nekaterih zločinov že v rimskem pravu. V srednjem veku se je smatral ne-

besede in zbog tega kazniv. To vprašanje je v zvezi z vprašanjem vzročnosti poskusnega dejanja. Po objektivni teoriji mora biti poskusno dejanje objektivno nevarno torej vzročno. Ker pa nesposobni poskus ni objektivno nevaren, ga objektivna teorija, če ostane dosledna, ne more smatrati za poskus v tehničnem pomenu besede. Po subjektivni teoriji pa je tudi nesposobni poskus poskus v pravem pomenu besede; subjektivni teoriji zadostuje namreč za kaznivost poskusa subjektivna nevarnost storilca, če se manifestira v zunanjem svetu s katerim koli (torej tudi nevzročnim) dejanjem. Po naši zakonodaji se mora torej zločinska volja tudi pri nesposobnem poskusu manifestirati v dejanju, ki ga je smatral storilec za časa dejanja za „začetek izvršitve“ zločina²² t. j. za dejanje, ki je sposobno povzročiti hoteni uspevek.

sposobni poskus pri nekaterih zločinih za olajševalen razlog. V 19. stoletju je to vprašanje sprožil Feuerbach. Kot objektivist Feuerbach seveda zanika kaznivost nesposobnega poskusa (objektivna nevarnost). Subjektivisti (zlasti Buri) pa so utemeljevali kaznivost nesposobnega poskusa s tem, da zadostuje za poskus objektiviranje zločinske volje (subjektivna nevarnost). Objektivna teorija je na umiku; to se vidi že iz tega, da je primorana delati koncesije subjektivizmu n. pr. poskus z relativno nesposobnimi sredstvi. Pa tudi sicer se objektivisti že približujejo subjektivni teoriji. Tako smatra n. pr. Liszt (§ 47 II) dasi objektivist za kazniv poskus, če hoče A usmrtiti Bja, z nenabasano puško. Tudi Živanovič (objektivist) priznava, da je podan kazniv poskus, če strelja A v sobo Bja, hoteč ga usmrtiti, Bja pa takrat ni bilo v sobi (Osnovi 1922—271). Objektivna nevarnost (sposobnost) dejanja torej ne more biti kriterij poskusa, saj je zločinska volja oni pojav, zoper katero je v prvi vrsti naperjena kazen. Tudi nenevarno dejanje zasluži po pravnem čutu ljudstva kazen; saj je tudi pri nesposobnem poskusu storilec storil s svoje strani vse, kar je imel za potrebno, da se dovrši zločin. Za kaznivost poskusa torej zadostuje (subjektivna teorija), da je ustvarjen s tem, kar „hoče“ storilec uresničiti, dejanski stan kakega zločina. Nemški Reichsgericht se je postavil kljub temu, da je skoro vsa nemška teorija objektivistična, na strogo subjektivistično stališče. Zato mu očita Liszt nedoslednost, ker ne kaznuje tudi praznovernega poskusa. Reichsgericht pa pravi, da praznoverna sredstva sploh niso sredstva, s katerimi bi se mogla na kateri koli način povzročiti kaka sprememba v zunanjem svetu.

²² Urošević (str. 67) pravi, da pri nesposobnem poskusu ni „začetka izvršitve“. Kdor strelja na mrtveca, ni „začel“ zločina usmrtitve. Kar se ne da izvršiti, se tudi ne da začeti. Objekt § 167 k. z. je živ človek; mrtvec je stvar brez življenja in se ne more usmrtiti. To je vse res iz objektivnega vidika. Naš zakon pa je uzakonil v § 32 odst. 2 subjektivno teorijo. Zato se mora pri nesposobnem poskusu dosledno subjektivno tolmačiti tudi določba § 31 k. z., ki govori o „začetku izvršitve“ zločina, sicer bi bila ta določba v protislovju z določbo drugega odstavka § 32 k. z. Ni torej potrebno, da je storilec začel objektivno (kavzavno) izvršitveno dejanje, zadostuje, da je započel nekaj, kar je sam smatral za vzročno izvršitveno dejanje. Če je torej streljal v moralnem namenu na mrtveca, je storil nekaj, kar bi po njegovem mnenju moglo povzročiti smrt žrtve. Njegov naklep je bil

In v čem je pravzaprav bistvena razlika med sposobnim in nesposobnim poskusom? Subjektivna stran je pri nesposobnem poskusu prav ta kakor pri sposobnem poskusu. Sposobni in nesposobni poskus sta si popolnoma enaka tudi glede nedovržitve, če ju gledamo ex post: Niti pri sposobnem niti pri nesposobnem poskusu ni mogel uspevek nastopiti. Če pa gledamo obe vrsti poskusa ex ante, je razlika velika. Pri nesposobnem poskusu „mora“ uspevek izostati, pri sposobnem po „utegne“ izostati. Če si izbere storilec absolutno nesposobno sredstvo, je že v naprej gotovo in zaznatno, da uspeha ne bo. Isto velja (glede zaznatnosti) še v večji meri pri poskusu na nesposobnem ali na neobstoječem predmetu. V vseh teh primerih je začel storilec udejstvovati (ostvariti) zločinsko voljo z dejanji, ki so po njegovem mnenju sposobna „izvršitvena“ dejanja. Pri nesposobnem poskusu se moti torej storilec glede generalne sposobnosti poskusnega dejanja. Zmota je bistven znak nesposobnega poskusa in je dvojne vrste: 1.) nomološka: storilec ne pozna zakonov dogajanja (misli n. pr. da je aspirin strup) ali 2.) ontološka: storilec pozna zakone dogajanja, in concreto pa jih napačno uporablja (sproži nenabito puško). Če se moti storilec, hoteč izvršiti zločin glede „dejanskih“ okoliščin, hoče s tem uresničiti nekaj, kar naj ustvarja dotični zločin; to, kar je storil, je po njegovi predočbi sposobno „izvršitveno“ dejanje.²³ Zločinska volja se je torej objektivirala na način, kakor to zahteva določba § 31 k. z.

Vprašanje nesposobnega poskusa se razčleni po sedanjih sodobnih teoriji in praksi na več vprašanj: na poskus z nesposobnim sredstvom, na poskus na nesposobnem in na neobstoječem predmetu.^{23a}

usmerjen na živega človeka. Petrovič (Arhiv 1935—489) meni, da nima nesposobni poskus elementov zločina, ker je sredstvo nesposobno ali objekt. Petrovič pravi, da tudi ni kriminalno-političnega razloga za kriminalizacijo nesposobnega poskusa. Če bi bila ta trditev pravilna, bi bilo odvisno zgolj od naključja, ali naj se storilec kaznuje ali ne (Lotteriestrafrecht).

²³ Zato kaznuje nemški Reichsgericht nesposobni poskus ne glede na to, ali je zmota ontološka ali nomološka. Grof Dohna pa meni, da je nesposobni poskus kazniv le, če je zmota ontološka (Olshausen § 43—19). Po poljskem kaz. zakonu se poskus, storjen iz nomološke zmote, ne kaznuje (čl. 23 § 5).

^{23a} Za nesposoben poskus velja tudi poskus nesposobnega subjekta. O takem poskusu govorimo, če zagreši oseba, ki ni subjekt posebnega zločina, ki se pa pogrešno smatra za subjekt, dejanski stan dotičnega zločina n. pr. oseba, ki ni uradnik, pa se pogrešno smatra za uradnika, zagreši dejanski stan uradniškega delikta ali oseba, ki se pogrešno

a) Nesposobno sredstvo.

Poskus z nesposobnim sredstvom je poskus s takim sredstvom, s katerim se ob nobenih pogojih ne more doseči hoteni uspevek. Pazljivemu opazovalcu je v takem primeru že v naprej jasno, da uspevka ne bo. O nesposobnem sredstvu govorimo le v pogledu na smoter t. j. glede na to, kako uporabljamo dotično sredstvo. Če rečemo n. pr. nenabita puška je absolutno nesposobno sredstvo za usmrtitev, mislimo s tem le na puško kot strelno orožje; z nenabito puško pa prav lahko koga ubijemo z udarcem.

Nekateri novejši kazenski zakoni oziroma osnutki omenjajo takozvani praznoverni poskus t. j. poskus s praznovernimi sredstvi²⁴ (čaranje, nekdo hoče drugega z molitvijo usmrtiti). Vsi ti zakoni in osnutki določajo, da se praznoverni poskus ne kaznuje. Nemško narodnosocialistično pravo obravnava tudi to vprašanje zgolj iz vidika intenzitete zlo-

smatra za jugoslovanskega državljana, zagreši zločin po § 105 Kz. Nesposoben subjekt ravna z istim naklepom kakor sposoben storilec, ki ima dejansko one lastnosti, ki jih zahteva dejanski stan dotičnega posebnega zločina.

Poskus nesposobnega subjekta se v praksi še ni uveljavil; tudi v slovstvu ta snov še ni podrobno obdelana. Nemško narodnosocialistično pravo zahteva, da se kaznuj tudi ta vrsta nesposobnega poskusa.

²⁴ Ruski k. z. (1903) § 49 izrečno določa, da se praznoverni poskus ne kaznuje. Čeh. o. (§ 18 odst. 3) pravi: „Če je bil vzrok (storilčeve) zmote praznoverje ali grobo neznanje prirodnih zakonov, se storilec ne kaznuje“. Poljski k. z. 1932, čl. 23 § 3: „Kdor je upal na uspeh svojega dejanja le iz praznoverja ali neznanja, se ne kaznuje.“ Nemški o. 1925 § 23, odst. 4: „Poskus se ne kaznuje, če je storilec poskusil dejanje iz grobega neznanja prirodnih zakonov na predmetu ali s sredstvom, na katerem ali s katerim se dejanje sploh ne da izvršiti.“ To določbo so v avstr. osnutku iz l. 1927, ki je bistveno istoveten z nemškim osnutkom iz istega leta namenoma odstranili. Proti določbi iz l. 1925 so ugovarjali, da se da pojem „grobega neznanja prirodnih zakonov“ težko kazenskopravno doumeti in da ne nudi točne omejitve. Zato avstr. o. 1927 praznovernega poskusa sploh ni izvzel iz občega pojma poskusa. Sodniku je v takih primerih itak dana možnost, da oprosti storilca kazni (deklaratorna sodba). Temu mnenju motivov k o. iz l. 1927 (str. 73) je gotovo pritrditi. Smo pa mnenja, da bi bilo iz vrst kaznivih poskusov na vsak način izvzeti poskus, ki je storjen zgolj s praznovernimi sredstvi n. pr. stara ženica hoče z molitvijo usmrtiti svojo nasprotnico in upa, da bo to z molitvijo dosegla.

Nemški Reichsgericht praznovernega poskusa ne kaznuje, češ tako dejanje je „povsem izven fizične ali psihične kavzalitete; storilec se tu ne posluži nobenih sredstev“ (Olshausen § 43—19). Liszt pa meni, da bi moral Reichsgericht utemeljevati nekaznivost takih dejanj s tem, da tu ni naklepa (vedenje dejanskih okoliščin, da je sredstvo sposobno). Enako: motivi avstr. o. 1909, str. 42. Tudi Buri pravi, da manjka praznovernemu poskusu naklep; za naklep je namreč potrebno vedenje vzročne zveze. Rekli so tudi, da je praznoverni poskus „nekazniv poskus nasnove nadzemske sile“.

činske volje in pravi, da je tudi tak storilec sovražnik pravnega reda; kaznovati pa ga je treba le v onih primerih, če je intenziteta zločinske volje posebno velika. To velja tedaj, če se lahko računa s tem, da si bo storilec izbral primernejšo (objektivno sposobno) sredstvo, ko bo spoznal, da ne more doseči zaželenega uspeha s sredstvom, ki si ga je izbral. Jakost zločinske volje pa mora sodnik ugotoviti v vsakem posameznem primeru.²⁵ Zato namerava nemško narodno-socialistično pravo v bodočem nemškem kazenskem zakonu dovoliti sodniku tudi v primeru praznovernega poskusa le fakultativno (!) omilitev kazni oziroma le fakultativni oprost kazni.

b) Nesposoben predmet.

O poskusu na nesposobnem predmetu govorimo, če ni oseba ali stvar, zoper katero je kaznivo dejanje naperjeno, nosilec ali predmet prava, ki ga hoče storilec kršiti. Zločin na tem predmetu sploh ni mogoč, naklep je naperjen na drugo dobrino n. pr. A hoče usmrtiti Bja in strelja nanj, misleč, da B spi, B pa je mrtev, ker ga je malo prej zadela kap. To dejanje ima iz vidika subjektivne teorije vse znake kaznivega poskusa: A je hotel Bja usmrtiti (dovršitveni naklep), dejanje pa je ostalo nedovršeno. Objektivno se sicer dejanje ni moglo niti začeti niti dovršiti, storilec ga je smatral za sposobno (vzročno) „izvršitveno“ dejanje; to pa zadostuje po subjektivni teoriji za kaznivost.

Objektivisti trdé, da je poskus le tedaj podan, če manjka dejanju, v katerem se manifestira zločinska volja, končni efekt (uspevek),²⁶ ne pa tedaj, če mu manjka kakšen drug znak dejanskega stanu, o katerem je storilec mislil, da je podan, v resnici ga pa ni.

V takih primerih — tako pravijo objektivisti — gre le za primere pomanjkanja dejanskega stanu (Mangel an Tatbestand)²⁷ n. pr. tat ukrade v garderobi lastno uro, misleč,

²⁵ D. Gürtner. Das kommende deutsche Strafrecht, 1954, str. 34.

²⁶ Liszt § 46 I 2: „Mangel des für die Vollendung erforderlichen objektiven Schlußstückes. Beling. Die Lehre von Verbrechen 1906, str. 329: „Nur diejenigen Mängel am Tatbestande, die lediglich ein Fehlen des Tatbestandes bedeuten, hindern die Anwendung des betreffenden Verbrechenstypus nicht; alle anderen schliessen diese Anwendung aus... Darin liegt der Schlüssel für die Auffassung des absolut untauglichen Versuchs.“ V naši literaturi enako: Živanović, Osnovi 1922—271.

²⁷ Temelj nauka o pomanjkanju dejanskega stanu je ustvaril grof Dohna. Frank je spremenil njegov nauk toliko, da ne vidi razlike med pomanjkanjem dejanskega stanu in putativnim deliktom v raz-

da je tuja; priča pogrešno misli, da je činjenica, ki jo izpove, neresnična; morilec strelja na mrtveca, o katerem misli, da spi. Subjektivisti smatrajo take primere „pomanjkanja dejanskega stanu“ za kazniv nesposoben poskus. Pravijo, da dejanje ni nedovršeno le tedaj, če mu manjka končni člen (uspevek), marveč tudi tedaj če mu manjka katerikoli znak dejanskega stanu.²⁸ Zakonodaja ne rešuje vprašanja tako zvanega pomanjkanja dejanskega stanu *expressis verbis*. Avstrijski osnutek iz l. 1927 celo izrečno odklanja, da bi rešil ta problem v zakonu, češ da to vprašanje še ni „dovolj razčiščeno“ (motivi str. 73).

(Konec prih.)

ličnosti zmote (error facti — error juris), marveč v tem, ali manjka dejanju končni člen tipicitetne vzročne zveze ali kak drug znak dejanskega stanu.

Beling (Die Lehre vom Verbrechen. 1906, str. 328—331) pravi, da je nesposobni poskus atipičen. To svojo tezo izvajajo približno sledeče: Krivdna protipravnost brez tipicitete se ne more kaznovati. Izjemo od tega načela določa pozitivno pravo v določbi o poskusu. Kazenski zakon namreč ne ureja poskusa kot posebno ustanovo, marveč ga podrejuje tipu dotičnega zločina, ki ga hoče storilec izvršiti. Po izrečni odredbi zakona je torej poskus tipicitetno dejanje, dasi mu manjka končni člen dejanja (uspevek). Za tipiciteto zadostuje pri poskusu n. pr. po naši zakonodaji začetek dejanskega stanu. Če pa manjka dejanju drug znak dejanskega stanu, ni tipicitete. Tako dejanje je atipično in zato nekaznivo (ker ni zločin: niti poskus, niti dovršitev).

²⁸ Kriegsmann (str. 36—41): „Vzročna zveza z uspevkom je le „ena“ izmed več enakovrednih pogojev zločina. Za usmrtitev je činjenica, da je napadeni „človek“, prav tako bistvena kakor vzročna zveza med poskusnim dejanjem in uspevkom. Kdor ukrade pomotno lastno stvar, je sicer „dovršil“ dejanje, ni pa dosegel tega, kar je hotel. Hotel je ukrasti tujo stvar, vzel pa je lastno. Ugovarjali so, da ni v takih primerih objektivnega dejanskega stanu zločina. Ta ugovor ne drži, ker manjka vsakemu poskusu del dejanskega stanu. Kaznivost poskusa se pa ne sme omejiti na to, da manjka dejanju vzročna zveza, ker so vsi znaki dejanskega stanu enake vrednosti.

Enako: motivi osnutka čehosl. k. z. (str. 32).

Tudi so trdili, da poskus na nesposobnem predmetu ni protipravno dejanje. Če strelja morilec na vrbo, misleč, da strelja na človeka, ne krši norme: „Ne ubijaj!“ Norme, ki bi prepovedovala streljati na vrbo, pa ni (na poškodbo tuje stvari se tu ne oziramo). Ta ugovor pa je brez pomena. Pravilno pravi Finger (1912—464), da bi bil po tem razlogovanju tudi sposobni poskus nekazniv. Norma tudi ne prepoveduje streljati mimo človeka (to se godi pri vsakem lovu) ali mešati sladkor v čaj. V tem primeru ni protipravno „zunanje“ dejanje, marveč dejanje, kakor si ga je storilec predočil: Storilec si je predočil, da da strup v čaj, po pomoti pa je čaju primešal sladkor. Predmet nedonjenja torej ni zunanje dejanje, marveč dogodek, ki je „individualiziran in konkretiziran po predstavi storilca“. Iz tega vidika torej je tudi poskus na nesposobnem ali neobstoječem predmetu protipravno dejanje. Norma namreč ne prepoveduje streljati na vrbo, ona pa prepoveduje streljati na „človeka“. Storilec pa je po svoji predstavi streljal na človeka.

Akademija za pravice narodov.

Dr. Gorazd Kušej.

Dne 25. julija 1936 je proglasil dekan filozofske fakultete v Oslu koi predsednik norveškega organizacijskega odbora ob priliki pričetka III. internacionalnega kongresa nacionalistov v slavnostni dvorani Nobelovega instituta ustanovitev „Akademije za pravice narodov“ (Akademie für die Rechte der Völker)“. Za predsednika je bil izvoljen dr. dr. dr. Hans K. E. L. Keller. Njemu so poverili nalogo, da se loti notranje izgraditve akademije, da pozove njene člane, da dá smernice za njeno delovanje.

Gre za razmeroma mladega nemškega znanstvenega delavca na področju javnega mednarodnega prava, ki ne zasluži pozornosti le po svojskem znanstvenem delovanju, temveč prav tako po svoji praktični propagandni delavnosti za doseg take politične ureditve sveta in predvsem evropske celine, ki bi jamčila trajen in zanesljiv mir med narodi. S tem bi bila hkratu izključena vojna kot poslednje prisilno sredstvo današnjega javnega mednarodnega prava, a v še zanesljivejši meri kot skrajno sredstvo sebičnih, ekspanzivnih imperialističnih politik tistih držav, ki mislijo, sveste si svoje sile, da tako vojno lahko tvegajo, ne da bi se jim bilo treba bati zaslužene pravične kazni. Pričel je snovati takorekoč novo, na prvi pogled paradokсно internacionalo, saj se imenuje „Internacionalna delovna skupnost nacionalistov (Internationale Arbeitsgemeinschaft der Nationalisten, Action internationale des Nationalistes, The Nationalist International)“. Ta nova internacionala po zaslugi svojega ustanovitelja prav lepo deluje in izdaja svoje večjezično glasilo (Internationale Stimmen der Nationalisten, doslej izšlo 10 zvezkov, prvi v založbi Batschari, Zürich-Berlin-Paris, kesnejši pri Albert Nauck & Cie, Zürich) ob sodelovanju prvenstveno nemških in francoskih kulturnih delavcev. Imela je doslej že tri mednarodne kongrese, in sicer l. 1934 v Berlinu, l. 1935 v Londonu in l. 1936 v Oslu. Na zadnjem smo že bili zastopani Jugoslovani v osebi g. senatorja M. L. Popovića, ki je pri tej priliki udeležencem tudi predaval. Že na II. kongresu si je ta delovna skupnost zastavila sledeči začasni program, ki obenem kaže njena stremljenja in naziranja, tako-le: „Internacionalna delovna skupnost nacionalistov služi znanstvenemu dognanju političnih in gospodarskih življenjskih pravic evropskih narodov, s čimer pospešuje v vsakem posameznem narodu rast samoniklega in

samostojnega organskega nacionalizma na temelju prirodne in kulturne raznoterosti posameznih narodnosti; v tej raznoličnosti vidi naznačen tisti večni, nad narodi stoječi red, katerega je treba narodom samo priznati, da bodo deležni osrečujoče varnosti častnega miru nacionalne svobode in socialne pravičnosti“. Isti kongres je tudi sprejel K.-jevo misel, objavljeno že v spisu „Organic Nationalism“ (London 1935) za reformo DN, ki naj bi bila prvi korak za uresničenje trajnega reda in z njim zvezanega miru med evropskimi narodi. Ta reforma naj bi obstajala v tem, da bi se DN preuredilo po dyodomnem sistemu tako, da bi bilo razdeljeno v „dom držav“ in v „dom narodov“. Dom narodov naj bi predstavljal kar moči točno projekcijo narodnostnega zemljevida Evrope, to se pravi narodov kot etnografskih in kulturnih skupnosti, ne glede na njihovo morebitno razkosanost med razne države. Omembe vredno je, da pri tem K. izrečno opozarja na jugoslovansko narodno manjšino v Italiji, a isto bi moralo veljati za slovensko manjšino v Avstriji. III. kongres je nadaljeval v tem pravcu in proglasil za ustanovljeno „Akademijo za pravice narodov“ kakor je bilo takoj spočetka omenjeno. Akademija naj bi bila razčlenjena v nacionalne odbore. Končno število članstva teh odborov naj bi se določilo po velikosti (očividno številčni) dotičnih narodov, pri čemer naj bi bile upoštevane tudi tiste njihove narodnostne skupine, ki žive pod tujo državno oblastjo. Tako bi sestava akademije postala vzor za predlagani „dom narodov“ po krivici nazvanega Društva „narodov“, ki je v resnici le društvo držav.

Akademija naj bi bila tesno povezana z internacionalno delovno skupnostjo nacionalistov, kar bi se na zunaj pokazalo že s tem, da bi se združila njuna zborovanja. Naloga akademije naj bi bila popolna obnova mednarodnega prava v tem smislu, da bi postalo mesto današnjega med „državnega“ prava resnično med „narodno“ pravo, torej mirovni red osnovan na narodih ne pa državah. Državam kot izrazito smotrovnim tvorevinam je najvišji cilj doseg čim večje sile. Ker je državnemu bistvu imanentna taka ekspanzivna dinamika, ki ne pozna drugih meja razen tistih, katere narekujejo nasprotne sile drugih držav, sploh med državami oziroma nad njimi ni mogoč ustaljen mirovni red. Ta je mogoč samo med oziroma nad narodi, ki imajo sposobnost spoznati svojo po naravi dano raznoličnost, s čimer je dan pogoj, da se zavedo svojih prirodnih meja. Narodom, nikdar pa ne državam, je mogoče tako spoznanje privzgojiti. Ker pa resnični mir zahteva drugov, ki so si

svesti svojih meja, postavlja akademija nasproti liberalni in prav tako malo na narod navezani „totalni (fašistični)“ državni zamisli zahteve po totalnosti naroda. Da bi akademija mogla pristopiti tej nalogi, so poleg že omenjenih nacionalnih odborov predvideni še strokovni odbori kakor odbor za mednarodno pravo, odbor za narodno in svetovno gospodarstvo, odbor za vzgojo narodov in sl. Praktično delo vzgajanja narodov v smislu mirovnega reda, stoječega nad narodi in njihovimi državami, kakor naj bi ga dognala akademija, pa bi pripadlo posameznim narodnim grupam, v katere je razčlenjena internacionalna delovna skupnost nacionalistov. Akademija za pravice narodov in internacionalna delovna skupnost nacionalistov bi si torej razdelili delo tako, da bi prva strokovno proučevala pogoje i gospodarske, i pravne ter politične i čisto duhovno kulturne narave, ki bi morali biti podani za obstoj ustaljenega mednarodnega mirovnega reda; druga pa bi bila dolžna preko svojih grup te izsledke praktično propagirati v dotičnih nacionalnih kolektivih, da bi se ustvarilo tisto duhovno in psihološko nastrojenje, ki je pogoj za pripravljenost, pristopiti spoznanju in razumevanju vzajemnih potreb. Ta pripravljenost pa je prapogoj možnosti, da narodi priznajo kak nad njimi stoječ red.

Navedena stremljenja, o katerih danes še ne vemo, ali jim bo usojeno priti preko okvira več ali manj osebne ljubiteljstva, so na prvi pogled dokaj vabljiva in za nas Jugoslovane in Slovence posebej z ozirom na istorodne narodne manjšine izven meja naše nacionalne države zanimiva. Ker pa je njih „spiritus rector et agens“ K., saj daje on pravec i Internacionalni delovni skupnosti nacionalistov i na novo ustanovljeni Akademiji za pravice narodov, si dovoljujemo prikazati osnove njegove miselne usmerjenosti, katera ga vodi pri znanstvenem delovanju v nekoliko podrobnejšem obsegu.

V krog raziskovalcev problemov, ki jih zadaja mednarodno javno pravo, se je včlenil l. 1931 s svojo studijo *Droit naturel et droit positif en droit international public* (Paris, Sirey, predgovor R. Bonnarda, str. VI in 94). V tamošnjih svojih metodoloških razpravljanih je zavzel stališče, da mora biti pravna veda vsekakor tudi ocenjevalna veda, da ima naloge presojati pozitivno pravo po njegovi vsebinski vrednosti, ga kritizirati in po potrebi predlagati nujne spremembe. Ta vrsta udejstvovanja pravne vede, katero navadno nazivamo pravno politiko, ni po pisčevem mnenju nič drugega kot spoznavanje takozvanega prirodnega prava.

Ono je metodološki postulat, kajti le ono kot nekako boljše, dejanskim prilikam bolj ustrežajoče pravo more dati ocenjevalni pravni vedi zanesljivo in njej adekvatno „pravno“, četudi le prirodnopravno motrišče. Seveda to prirodno pravo ni tisto splošno, za vse čase, kraje in ljudi veljavno pravo, čigar zamisel se je najprej javila v srednjem veku, prežetim s krščanskim univerzalizmom kot božje prirodno pravo in ki je v novem veku dobilo tekmeča zopet v univerzalističnem toda posvetnem razumskem prirodnem pravu individualističnega racionalizma. Gotovo je mnenje o obstoju takega prirodnega prava, ki bi dajalo pravično pravno rešitev vseh v življenju ljudi se pojavljajočih spornih vprašanj enostavno „modo deductionis“ ali „modo determinationis“, zmotno. Tako pojmovano prirodno pravo je statično in na koncu koncev ni drugega kot idealizirana abstrakcija obstoječega pozitivnopravnega reda. Kot presojevalno merilo za konkretna sporna vprašanja pa že zato ni uporabljivo, ker potrebna dedukcija oz. determinacija skoroda brez vsebinskih splošnih pravil tega statičnega prirodnega prava uvaja toliko osebnostno, zgolj subjektivno prvino, da zaključki ne morejo imeti tiste splošne prepričevalnosti, ki je znak prave sociološke oz. v K.jevem jeziku prirodnopravne norme. K.jevo prirodno pravo je zato nekaj drugega, ono je dinamično prirodno pravo. Kot tako je utemeljeno v socialni stvarnosti, ne javlja se v splošnih, vsebinsko odrejenost pograšajočih pravilih, temveč v pravilih, čigar konkretnost je pridobljena potom indukcije na podlagi dejanskih potreb in nujnosti, ki so pogojene večinoma v nedostatkih veljajočega pozitivnega prava. S tem se je K. uvrstil med pravne objektiviste, nekeke moderne sociološke prirodnopravnike in napovedal oster boj pravnemu pozitivizmu. Njegov zaključek za mednarodno javno pravo je ta, da je njegova obveznost podana v ideji miru, osnovani na živem občutku ekonomske in duhovne vzajemnosti narodov. Mednarodno javno pravo je po svojem bistvu mirovni red kakor vsako drugo pravo, a je zasidrano v objektivni idejnosti in stvarnosti, ni pa, kakor hoče pravni pozitivizem, tvorba volje suverenih držav. Mednarodno javno pravo zato ni proizvod niti čistega razuma, racije — proti kateri se K. z vsem svojim bistvom bori kot izvoru vsega zla v politiki, ki se da po tem načelu voditi, ne da bi računala z dejanskimi, vse bolj iracionalnimi prvinami socialnega življenja — niti proizvod kake aprioristične, absolutne, spekulativne morale. Vse to zahteva z druge strani, da mora biti mednarodno javno pravo avtonomno,

torej svobodno sprejeto, ne pa heteronomno, vsiljeno. Pod tem vidikom mu je pravni pozitivizem posebno s svojim naukom o obveznosti, skoroda svetosti meddržavnih pogodb (*pacta sunt servanda*) samo ideologija „srečnih posestnikov“, ki so interesirani, da se ohrani trenutno, zanje ugodno stanje (s čimer je K. cikal na mirovne pogodbe, s katerimi se je končala svetovna vojna). Dinamično prirodno pravo pa je po svoji notranji vrednosti silnejše, kajti ono se opira na dejanske prilike moči, na politična in ekonomska dejstva, vsled česar mu pozitivno pravo, ki mu ne ustreza, ne more trajno kljubovati z uspehom. Tako legitimira K. politiko „izvršenih dejstev“ ne le kot prirodnopravno dopustno temveč pravzaprav kot prirodnopravno dolžnost. S tem je dobil hitlerjevski tretji rajh, še predno je stopil v življenje, teoretično opravičbo za svojo kesnejšo samolastno revizionistično politiko.

K. je torej takoj z vsega početka pristopil spodkopavanju temeljev vsega doslejšnjega javnega mednarodnega prava in sicer 1) državne suverenosti, ki se ne da spraviti v sklad z objektivnim, izven državne volje ležečim izvorom mednarodnega javnega prava; 2) pravne enakosti držav, kajti po njegovem mnenju je taka enakost varljiva fikcija, dočim mora mednarodno javno pravo biti odraz odnosa dejanskih sil, političnih kot ekonomskih; 3) nedotakljivosti oz. točneje nedopustnosti enostranske razkinitve meddržavnih pogodb.

K. ju se da uspešno ugovarjati vse to, kar se ugovarja vsakemu drugemu priznavalcu prirodnega prava. Čemu postulirati prirodno pravo kot metodološko nujnost za spoznanje prava, ko se s tem samo zameglijo sicer jasni pojmi pozitivnega prava. Nekdaj je brezdvomno imelo prirodno pravo kot edina znana metoda pravnega spoznavanja vsaj razlog obstoja; danes pa, ko je človeški duh z ostro analizo prodril zapletenosti socialne stvarnosti, jih razstavil v posamezne prvine in jim izklesal jasne pojme, je metodološko gotovo pravilneje točno ločiti pravo, ki je eksistentno samo kot pozitivno pravo na eni strani, na drugi strani pa dognanje o socioloških pogojih, potrebnih i za objektivno zunanjo i za subjektivno, notranjo, psihološko učinkovitost pozitivnega prava. Ne dvomimo, da bo tudi tako pravilno spoznanje dajalo bodisi pravni politiki, bodisi v mednarodnem javnem pravu revizionistično usmerjeni zunanji politiki prizadetih držav toliko avtoritativnega oslonca, da se bo priznala upravičenost stremljenj po potrebnih spremembah pozitivnega prava. Zamisel vsakega prirodnega prava

je apriorno politična in služi, če je prirodno pravo naperjeno proti obstoječemu pozitivnemu pravu samo namenu, da prikaže njegove nasilne spremembe v korist kršitelju kot narekovane po nekem višjem, a vendar zopet pravnem redu. V resnici je to mistifikacija na račun vrednosti prava, ki je sociološko gledana samo rezultat pozitivnega, velja-jočega prava kot učinkovitega regulatorja ljudskega sožitja. Tudi za dinamično prirodno pravo ni nobenega kriterija zanesljive objektivne pravilnosti, poleg tega pa vnaša po svoji dinamičnosti v pravo, ki je po svojem bistvu relativno statično, konzervativno, prvino, katera mu je tuja in katera bi ga utegnila kot njegova stalna primes povsem razkrojiti. Vrhtega je K.jevo dinamično prirodno pravo zgolj iracionalno zasnovano, ono je le odsev dejanskih odnosov sociološke sile (politične in ekonomske), kar je po našem mnenju v opreki z idejo prava. Ona je ista za mednarodno pravo kakor za pravo, veljajoče kot notranje državno pravo. Obema po svoji imanentni logiki enako nalaga, da ne samo oblično temveč kot resničen mirovni red tudi dejansko premagata vpliv prigodne porazdelitve sociološke sile, ki je podana med njunimi subjekti (podvrženci njunih norm). Pod tem vidikom je ali naj bi vsaj bilo pravo nameren, racionalen, po ideji enakosti pravnih subjektov določen in uravnan red, ne upoštevajoč njih različno sociološko silo. K. pa istoveti vsaj v javnem mednarodnem pravu pravni red, kakor ga on zamišlja, z golim odnosom moči poedinih njegovih subjektov, kar na koncu koncev pomeni, da ima vsak toliko pravic, kolikor si jih more s silo prisvojiti in zagotoviti. Mesto pravne teorije torej teorija sile, ki bi bila upravičena edino kot kritika prakse držav, ki v resnici brez pomislekov kršijo mednarodno javno pravo, če jim njegove odločbe ne gredo v račun in če so prepričane, zaupajoč v svojo moč, da se proti njim najtežja sankcija javnega mednarodnega prava, namreč vojna, zavoljo svoje tveganosti za vse udeležene strani, ne bo uporabila.

Da K. upravičenosti tega očitka ni čutil, postane razumljivo samo iz njegovega temeljnega stanišča, po katerem je pravkar označena ideja prava nepravilna in neistinita. Primerno dokazu te teze je K. usmeril svoje kesnejše znanstvene napore.

V številnih studijah, od katerih naj bo tu omenjeno le delo „Das dritte Europa“ (izšlo v zbirki Internationale Stimmen der Nationalisten, 1934, predgovor Ch. Rousseau-ja, str. XI in 48) in knjiga „Gegenreich Frankreich“ (Batschari

Verlag, Berlin, 1935, str. 186), ki je le prvi zvezek široko zasnovanega dela, katero hoče prikazati pravno podobo sveta (das rechtliche Weltbild), kakor jo vidijo posamezni narodi, izhaja K. iz temeljne, danes uradne premise nacionalno-socialistične miselnosti o bistveni raznolikosti ras in narodov. Ta raznolikost, ki je iracionalnega izvora, saj je pogojena v biološki snovi ras in narodov, v njihovi krvi, a končno odvisna tudi od zunanjih okolnosti, v katerih žive, predvsem od zemlje, daje posameznim narodom posebno duhovno strukturo. Vsled tega imajo narodi različna nazarjanja o ciljih svoje skupnostne ureditve, o njeni pravilnosti in smotrnosti, skratka različni pravni pogled. Pri tem je najbolj zanimivo to, da narodi ne omejujejo tega pogleda samo na notranjo ureditev svoje zajednice, temveč ga projicirajo tudi na mednarodne odnose kot edino pravičnega, s čimer nastanejo razni med seboj tekmujoči in nasprotujoči si univerzalizmi. Vsi hočejo svet urediti po svoje, mu dati svoje lice. Ta stremljenja, ki so tesno nacionalna v tem smislu, da so vezana na specifično nacionalno duhovno strukturo, od katere izhajajo, tvorijo svetovno pravno podobo poedinih narodnosti. Tako loči K. predvsem germansko svetovno pravno podobo od one latinskih narodov, a tudi Judom kot brezdomovinski rasi oz. narodu pripisuje posebno svetovno pravno podobo (internacionalni socializem in komunizem).

Specifična pravna oblika romanskih narodov je država, ki ni vezana na narodnostne meje in koje racija in interes sta le v tem, da postane čim silnejša. To je dediščina po Rimljanih, čijih imperij ni poznal drugih stremljenj kot ekspanzivnih, in čigar mirovni red, pax Romana, je obstojal v tem, da so bile podjarmljene province s silo pritiskane k tlom. V tem konglomeratu narodnosti ni bilo mesta za kakršnokoli pravno pomembnost pojma naroda kot kake po naravi in kulturi pogojene usodnostne ljudske skupnosti, edini pravno upoštevanji pojem je bilo državljanstvo. Isto miselnost kažejo še danes Francozi in Italijani, njim je država vse, narodnost nič, njihov nacionalizem je posebna vrsta egoističnega državnega nacionalizma. Država in njena racija, ki ni nič drugega kot kopičenje sile, sta gonili sebičnega imperializma, ki poznavajoč samo sebe, nujno vodi v mednarodnih odnošajih do sporov in vojn. Tu ni nobene bistvene razlike med francosko demokracijo in italijanskim fašizmom, le da je slednji odkrito imperialističen s svojim oboževanjem države in njene sile (universalità di Roma), francoska demokracija pa prikrito. Ona namreč s svojimi

varljivimi ideali človečanstva in enakosti ljudi zanika naravno, v narodnosti pogojeno diferenciacijo ljudi, jim vsiljuje brez razlike svojo politično pravno ureditev kot edino zveličavno pod krinko lažnega internacionalizma, vse to pa le v namenu, da si zagotovi trajen vpliv in trajno vodstvo nad tujimi narodi v svojo sebično korist. Romanska miselnost je neorganska, snuje takorekoč po diagramih mehanike, vsled česar je izumetničena in neživljenska. Vodi jo samo racija sile, zato je tudi njen mednarodnopравни red dejansko samo meddržavnopravni red, ki ni drugega kot mehanističen odnos sil posameznih držav. Vsa zunanja politika držav gre zato za prividnim vzdrževanjem ravnovesja sile, ki dobiva celo aksiomatičen pravni odraz, v resnici pa se za njim krijejo stremjenja držav, da vsaka zase ohrani ali si pridobi v tem „ravnovesju“ dominanten položaj. Odtod tudi vsa klavrnost pogodbenega meddržavnega javnega prava, ki ni nikdar v stanu zares rešiti sporna vprašanja, ki nasprotno dokončno rešitev vedno odlaga, pri čemur vsaka prizadeta država goji zahrbtne misli in nade, da bo vendar prišel trenutek, ko bo mogoče izigrati njegove določbe v njeno korist in na škodo drugi oz. ostalim pogodnicam.

Temu pojmovanju, ki je svojstveno državnoegoistično usmerjeno in ki si ne zna zamisliti nad državami stoječe višje organizacijske enote drugače kakor zopet v obliki nekake, iz antagonističnih državnih nacionalizmov sestavljene države (DN naj bi ji bil pozitivnopravni zametek), je treba postaviti nasproti germansko pojmovanje, ki je organsko in sintetično. Ono izhaja prvenstveno iz pojma celote in ne iz njenih delov. Svet zase je celota, Evropa prav tako, države in narodi so le deli teh celot. Germanski duh v nasprotju z romanskim ne pozna izumetničenih univerzalizmov odmišljanja (abstrakcije) in posploševanja (generaliziranja), on pozna samo prirodi ustrezni univerzalizem spajanja (kompozicije). On ne jemlje nobeni prvini celote njenih izvornosti, temveč jih celo pospešuje, priznavajoč v njih raznolikosti neko višjo, od narave narekovano ubranost (harmonijo). Za družbeni svet so naravno dane prvine narodi in nanje je treba navezati, če se hoče doseči pravičen, nadnacionalni pravni red. Narodi so prirodno nastali kolektivi s prirodnimi mejami, katerih se zavedajo ali kojih zavest si vsaj lahko pridobe; edino s tem pa bi bil ustvarjen zanesljiv temelj višjega, izven in nad narodi ter državami stoječega pravičnega in trajnega pravnega reda. Zunanji organizacijski odraz takega pravnega reda pa je

mednarodna (ne mogoče državnopravna) zajednica, pristno germanskega porekla „rajh“ (das Reich). Edino taka mednarodna skupnost bi bila sposobna po svoji ideji preroditi takozv. mednarodno, pravilno meddržavno pravo; kajti ona temelji na priznanju raznolikosti in svojstvenosti posameznih narodov, katere veže v višjo celoto pod vodstvom tistega naroda, ki si je po svoji kulturni pomembnosti v okviru celote svest poslanstva, segajočega preko njegovih narodnih in državnih meja, katerega vrši v prosep celote. Misel neke višje, razne narode spajajoče skupnosti in misel, da je v tej skupnosti takorekoč po sami naravi en narod izvoljeni ter kot tak poklican, pozvan k vodstvu te skupnosti, sta nosilki ideje rajha. Ona je edino pravilna in možna zamisel nad narodi oz. državami stoječe organizacije, saj edino ona odkrito vodi računa o naravni raznolikosti narodov, katere veže v celoto. Ona jih stopnjuje po njihovi naravni vrednosti, je torej zasnovana po prirodnem načelu subordinacije in ne na izumetničenem zgolj racionalistično spekulativno pridobljenem načelu koordinacije. Skozi ves srednji vek in še v novem veku je „rajh“ obsegal pod vodvom nemštva Evropo, oblikoval njeno kulturno lice in jo ščitil v vsej njeni enotnosti proti skupnemu sovragu, zlasti Turku. Ali ves ta čas se je obenem bunil egoistični, le svojo državnost obožavajoči francoski duh proti tej višji zajednici in proti njeni svetni glavi, cesarju; v tej borbi je bil dostikrat od svojega egoizma toliko zaslepljen, da mu je bil cilj doseči nezavisnost od vodstva v tej zajednici, če bi bilo treba tudi za ceno razbitja te celote, bližji kakor pa zavest, da je ta celota kulturna skupnost, svojska vrednota, katero je treba za vsako ceno vzdržati. Kot najbolj kričeč primer navaja K. zvezo francoskega kralja Franca I. s Turki proti cesarju Karlu V. in temu izdajstvu nad tedanjo Evropo, prepojeno z duhom križarske vojne napram Turkom, vzporeja „brezvestnost, s katero Francija danes sprejema v njej podložno DN judovsko-aziatski komunizem“. Odtod vsi poskusi francoskega duha zgraditi nasproti ideji „rajha“ svoj „protirajh“ (Gegenreich). Ta je vedno obsegal misel nekake, na navidezni koordinaciji držav sloneče, dejansko pa pod francoskim vodstvom stoječe zveze držav s stalnim razsodiščem in sicer od prvega takega načrta, ki ga je zasnoval Pierre Dubois (druga polovica 13. in prva polovica 14. stol.) do današnjega DN. A dočim je prava ideja „rajha“ v resnici pomenila mir med narodi, ker jih je njihovim naravnim svojstvom primerno vrednotila in bila le organizacijski odraz njihove naravne ubrane enotnosti (v današnji

stvarnosti vidi K. nekak analogon tej ideji rajha v britanskem svetovnem imperiju, ki se tudi uradno naziva „British Commonwealth of nations“) pomenijo ostala stremljenja mirovnih zajednic, stoječih nad državami in slonečih navidezno na koordinacijski osnovi, poskuse z nesposobnimi sredstvi. To pa zato, ker niti nimajo namena a tudi ne zmogljivosti, da bi premagale antagonizme posameznih državnih egoizmov, saj so samo fasada za vzdrževanje bolj ali manj prikritih premoči ene ali več vodečih držav članic (DN to vidno kaže v sami sestavi sveta, ki je najpomembnejši skupni organ). Zato zametava K. vse te, po njegovem mnenju neiskrene poskuse, ki se obdajajo z bleskom nenaravnega, internacionalistično - pacifističnega lažičlovečanskega patosa, v resnici pa služijo interesom poedinih državnih egoizmov in imperializmov. On kliče k vstajenju germansko idejo evropskega rajha, ki jamči narodom trajen mir, seveda ne v njeni srednjeveški podobi, temveč v sodobnosti ustrezajoči, prenovljeni obliki „rajha brez cesarja in papeža“. Da je temu „rajhu“ po svojih naravnih vrlinah, zemljepisni legi in kulturni vrednosti poklicani vodja edinole nemški narod, o tem K. ne dopušča dvomov.

Nenemški bralec K.-jevih del se težko ubrani vtisa, da je njegov znanstveni napor kljub zaslugam v kritiki obstoječega stanja, v toliki meri prepojen z namenom, upravičiti zunanje politična stremljenja njegovega naroda, da izhaja iz subjektivnih, apriorno izbranih predpostavk, katerih sprejemljivost in prepričevalnost je bolj stvar vere nego znanstvene dokazljivosti. Zato smo mnenja, da njegovi izsledki ne bodo uverili drugih razen tistih, ki priznavajo z njim „germansko pravno svetovno podobo“. Prav tu pa je mesto, kjer mora pričeti kritika. Če imajo različni narodi po svoji različni duhovni ustrojenosti razne predstave o pravilni ureditvi sveta, jim druge ni mogoče vsiliti, razen tako da se jim odvzame njihova narodna svojstvenost, da se torej raznarodi. Tu je K.-jeva ideja rajha s svojim kultom raznoterosti in odporom do vsake abstrakcijske in generalizacijske prvinske redukcije v stiski, iz katere sama ne more najti izhoda. Dalje je K. nedosleden v naslednjem. On vidi vse zlo današnjih mednarodnih odnošajev in nemožnost pravega miru na podlagi današnjega mednarodnega javnega prava v koncepciji sodobne države. Nasproti njej postavlja načelo narodnosti. Torej bi moral vsaj teoretično zahtevati odpravo države sploh in vzpostavitev neke mednarodne federacije; kolikor pa bi se taka zahteva zdela utopija glede na današnji razvoj človeštva, ko edino država

predstavlja najvišjo dognano ljudsko dejstvovalno enoto, bi moral vsaj zahtevati zgolj nacionalne države, t. j. take, katerih pravne meje se krijejo z mejami sklenjenega narodnostnega ozemlja. Niti ene niti druge zahteve K. ne stavlja, pripuščajoč tudi s svojega vidika „narodne manjšine“; njih obstoj opravičuje ravno s svojo obsodbo države sploh, češ ker je država zlo, tudi ni treba, da bi imel vsak narod ali vsaj ves tak narod svojo državo. Tudi K.-jeva predpostavka, da bi edino narodi mogli biti temelj trajnemu mirovnemu redu, ker se zavedajo svojih meja, ni točna. Tudi narodi so ekspanzivni vsaj v teritorialnem pogledu, kar bi K. moral vedeti, saj pozna knjigo vodje tretjega rajha in nemške želje po Ukrajini ter gotovo tudi krilatico o „narodu brez življenskega prostora“ (Volk ohne Raum). A tudi italijanski fašistični imperializem se legitimira s poudarjanjem pravice številnega italijanskega naroda do življenja. Tako se končno upravičeno vprašujemo, čemu bo novodobni rajh brez papeža in cesarja. Vezivo starega rimskega imperija nemške narodnosti sta bila skupna zapadna krščanska kultura in iz nje izvirajoči enotni svetovni nazor; ta „rajh“ je bil v resnici višja enota, eno telo z dvema glavama, duhovno, katero je posebljal papež, in svetno, katero je posebljal cesar. Prvi abstrakcijski in posploševalni univerzalizem in internacionalizem, krščanstvo ga je nosilo. Brez njega „germanski“ duh rajha ne bi bil ustvaril. Saj ta duh ni mogel izginiti, imperij pa je pričel razpadati, čim sta reformacija in renesansa pričela razkrajati do tedaj enotno krščansko kulturo in duhovno raziranje vsega zapadnega sveta. Če K. odklanja vse te univerzalizme od krščanskega do človečanskega, zgrajenega na laicističnem racionalizmu, ki proglašča enakost vseh ljudi in njihovega človeškega dostojanstva, če odreka vsem tem tekovinam značaj specifično evropskih kulturnih vrednot, na kaj bo navezal rajh? Bojimo se, da je samo obramba pred „aziatsko komunistično“ nevarnostjo, kakor pravi K., preborna idejna osnova, kateri tudi goli nacionalizmi s svojo gojitvijo samo razdvajajočih ne pa družječih, vsej evropski ljudski zajednici skupnih duhovnih lastnosti ter njihovih kulturnih pridobitev, ne bodo zadostno dopolnile. Tako se pokaže vsa na prvi videz interesantna in uvaževanja vredna zamisel sodobnega rajha samo kot prikrit poskus, priboriti izvoljenemu narodu vodilno mesto v mednarodni zajednici, o katerem je prepričan, da mu gre, dalje uvesti tudi v to skupnost diktaturo kot organizacijsko obliko dinamičnega principa in z njim pravo, kakor ga razume vodstveni narod. S tem bi bila do-

sežena transpozicija današnjega nemškega notranje pravnega aksioma „pravo je, kar nemškemu narodu koristi“, v vodilni motiv javnega mednarodnega prava.

K. je svoje doslejšnje najobširneje zasnovano delo „Das rechtliche Weltbild“, katerega prvi zvezek tvori izišla knjiga „Gegenreich Frankreich“ označil kot svoj prinos delu akademije za pravice narodov. Prepričani smo, da tak pravec dela v akademiji ne bo mogel izpolniti njene gotovo lepe naloge in namere. Nesporno imajo tudi taka dela, kakor je K.-jevo, veliko vrednost, kolikor podajajo zanesljivo sliko narodne psihe, katere poznavanje je gotovo že za samo možnost medsebojnega razumevanja potrebno. Za nadaljno iskreno sporazumevanje med državami in narodi pa je potrebno vzajemno spoštovanje in pravično ocenjanje njihovih življenjskih interesov, katero je mogoče le na enotni osnovi priznanja njihove enakosti, t. j. enakovrednosti. Izločitev tega vodilnega načela iz mednarodnega javnega prava ni samo najtežji napad na mednarodno pravo, ampak negacija pravilne ideje sploh. Zato moramo z utemeljeno skepsjo zreti nadaljnemu delu Akademije za pravice narodov nasproti.

OBZORNIK.

Kriminološki instituti drugod in pri nas.

(Nekoliko misli o priliki 25.-letnice Graškega kriminološkega instituta.)

Aleksander Maklecov.

V okviru spomenice, ki jo je ob priliki 350.-letnice objavil senat graške univerze, je izšla obširna informativna razprava o graškem kriminološkem institutu kot skupno delo sedanjega vodje instituta Adolfa Lenza in njegovega sotrudnika Ernsta Seeliga.¹

Leta 1912. t. j. točno pred 25. leti, je bil na pobudo prof. Hansa Grossa ustanovljen na graški pravni fakulteti kriminalistični institut, ki si je pozneje nadel ime kriminološkega instituta. To je bil prvi institut te vrste v Evropi. Njegovo delovanje v teku

¹ Adolf Lenz und Ernst Seelig: Das Kriminologische Institut. Festschrift zur Feier des 350-jährigen Bestandes des Karl-Franzens-Universität zu Graz. Herausgegeben vom Akademischen Senat. Graz 1956.

25. let zgovorno priča o tem, da je bila zamisel Grossova v vsakem pogledu posrečena in plodna. Bistvo te zamisli označimo lahko na splošno kot zahtevo po zbližanju teorije in empirije v področju proučavanja zločinstvenosti in akademskega študija kriminalistov.

Zanimanje za zločin kot življenski pojav je obstajalo tudi v starih časih, toda takrat ni bilo smisla za sistematično zbiranje in metodično obdelavo zadevnih podatkov in izkustev. Izmed pomožnih ved kazenskega prava se je najprej izoblikovala sodna medicina. Že v 16. stoletju je *Constitutio Criminalis Carolina* (1552) predvidevala pritegnitev zdravnikov kot sodnih izvedencev v kazenskem postopku. V 16. in 17. stoletju so izšli tudi prvi strokovni sodnomedicinski spisi (Fortunatus Fidelis l. 1598., Pavel Zacchia l. 1621.: *Questiones medico-legales*).

V 18. stoletju se je pojavilo zanimanje za kriminalno kazuistiko (znana zbirka Francoza Pitavala iz l. 1735.—1743,² ki je našla mnogo pozneje tudi posnemalce v Nemčiji).

V isto vrsto spada tudi sloveča Feuerbachova knjiga: *Aktenmässige Darstellung merkwürdiger Kriminalfälle* (iz l. 1825). Vse te zbirke pa so bile sestavljene zgolj na podlagi sodnih spisov. Iz 18. stoletja izvirajo tudi prva pomembna dela iz področja penologije (Howard, Franklin).

Predhodnik novejšje kriminalistike kot preiskovalne vede je bil F. V. Jagemann (*Handbuch der gerichtlichen Untersuchungskunde* iz l. 1838.—1841). Kot prvi začetek znanstvenega proučavanja poklicne zločinstvenosti se smatra delo Ave L'Allemanda: *Das deutsche Gaunertum* (1858—1862).

Antropološka in sociološka šola sta povzročili pravi preokret v smislu povečanja interesa do fenomenologije zločinstvenosti in do tzv. „realij kazenskega prava“.

Eno vodilnih mest v tem pogledu pripada avstrijskemu kriminalistu Hansu Grossu. Poleg splošne nadarjenosti ga je odlikovala še posebna sposobnost, ki jo Lenz in Seelig označujeta kot „besondere Erkenntnisfähigkeit für das sinnlich Wahrnehmbare“ (str. 128). Grossove zasluge kot duševnega očeta moderne kriminalistike so splošno znane in priznane. Njegovo sloveče delo „*Handbuch für Untersuchungsrichter als System der Kriminalistik*“ je doživelo v nemščini sedem izdaj in je bilo prevedeno na več jezikov. Velik uspeh je imel tudi njegov poljudno spisan pripomoček za varnostne organe p. n.: *Die Erforschung des Sach-*

² Francois Gayot de Pitaval: *Causes célèbres et intéressantes*. Podrobneje glej: Paul Englisch: Pitaval, čl. v HWB der Kriminologie. II. Band, str. 301 in nasl.

verhaltes strafbarer Handlungen (4. izdaja iz l. 1918). Isto velja za njegovo „Kriminalpsychologie“ (2. izdaja iz l. 1905.)³

Gross je ustanovil prvi strokovni časopis za pomožne vede kazenskega prava: Archiv für Kriminal-Anthropologie und Kriminalistik, ki izhaja v novejšem času pod imenom: Archiv für Kriminologie, begründet von Hans Gross (Leipzig, Verlag H. Vogel).

Izredne zasluge si je Gross pridobil nadalje kot vnet zagovornik ideje o izpopolnitvi strokovne izobrazbe kriminalistov in o ustanovitvi posebne stolice za pomožne vede kazenskega prava ter specialnih kriminoloških institutov na pravnih fakultetah.

Utemeljujoč potrebo takega instituta, je Gross opozarjal na enostranski značaj dosedanje zgolj juridične izobrazbe kriminalistov. Pravnik absolvira svoje študije iz kazenskega prava, ne da bi imel priliko videti zločinca in se seznaniti s posebnostmi njegove psihe in z načini njegovega delovanja: „Nihče ni povedal mlademu pravniku, kako se zločin izvršuje, kako izgleda zločinsko dejanje v resnici, kako zločinec govori, piše, misli in se sporazumeva, kako je z njegovo moralo, z njegovo vero in duševnostjo, kako vpliva nanj kazen, kako se vede v zaporu in v kakšnem odnosu je do svoje okolice... Leta in leta sem skušal v svojih knjigah in razpravah dokazati, da mora veda o zločinu kot o realnem pojavu postati predmet akademskega pouka.“ Empirično gradivo, ki tvori podlago t. zv. „realij kazenskega prava“, je Gross priporočal „in ungeheurer Menge sammeln“.

Kriminalistični (sedaj kriminološki) institut v Gradcu je bil ustanovljen šele l. 1912. Kmalu na to dne 9. decembra l. 1915. je njegov znameniti iniciator umrl. Toda Grossovo delo so prevzeli njegovi nasledniki s prof. Adolfom Lenzom na čelu.

Graški kriminološki institut obsega strokovno priručno knjižnico, kriminalistični muzej, laboratorij in tzv. kriminalistično postajo (die kriminalistische Station) kot neke vrste kriminalistično kliniko za znanstveno izvedenstvo.⁴

Študij kriminalnih ved na graški univerzi združuje čisto juridične (kazensko pravo in postopek) in kriminološko-naravoslovne discipline. Ta združitev je v skladu z učnim načrtom Lenza in Seeliga: „Die Erziehung zu empirischen Tatsachenfeststellungen und damit zum naturwissenschaftlichen Denken neben Erziehung zum juristisch-normativen Denken stellt die

³ Grossove razprave in recenzije so zbrane v knjigi: Hans Gross: Gesammelte kriminalistische Aufsätze. — 2. Bde. Leipzig 1902.

⁴ Vse to ustreza prvotnemu načrtu Grossa. Primerj. njegov članek: Kriminalistische Institute v zbirki: Gesammelte kriminalistische Aufsätze. I. Bd., str. 114—124.

pädagogische Hauptaufgabe des kriminologischen Universitätsunterrichts dar“ (str. 143).⁵

V okviru kriminološkega študija vodi Lenz kriminalno-biološki seminar z demonstracijami na kaznjencih. Predavanja Seeliga pa so v zadnjih letih obsegala naslednje predmete: 1. Uvod v sistem kriminologije in v splošno kriminalno taktiko. 2. Psihologija pričevanja in tehnika zasliševanja. 3. Metode preiskave pisave in listin. 4. Kriminologija seksualnega življenja. 5. Nauk o sledovih in daktiloskopija. 6. Specialna fenomenologija zločinstvenosti (z demonstracijami).

Leta 1927. je bil pri moški kaznilnici v Gradcu ustanovljen poseben urad za kriminalno biološke preiskave (Kriminalbiologische Untersuchungsstelle) kot oddelek kriminološkega instituta.

Delovanje instituta se ne omejuje le na predavanja in vaje, temveč služi tudi potrebam sodne prakse. Lenz in Seelig sta bila namreč imenovana za stalna sodna izvedenca za področje kriminologije. Z uredbo avstrijskega zveznega ministrstva za pravosodje z dne 23. maja 1931. (J. A. Bl. Nr. 14) je bila ta grana izvedenstva enotno urejena za oba avstrijska kriminološka instituta v Gradcu in na Dunaju. V okvir tega specialnega kriminološkega izvedenstva spadajo: preiskava sledov zločina, pisave in listin, dešifriranje, znanstvena analiza verodostojnosti pričevanja, vprašanja kriminalne biologije itd.

V zvezi z graškim institutom je tudi delovanje kriminalno-biološkega društva, ki se je osnovalo na pobudo prof. Lenza. To društvo je že v teku prvih desetih let svojega obstoja zaslovelo kot pomembna mednarodna znanstvena asociacija.⁶

Ako upoštevamo končno veliko število odličnih znanstvenih del, ki so jih objavili Lenz, Seelig, Kalmann in drugi sotrudniki graškega instituta v neposredni zvezi z njegovim delovanjem, potem je treba priznati, da nadaljujejo nasledniki Grossa s polnim uspehom njegovo delo.⁸

Karakteristično je, da je ravno Gradec postal središče novega gibanja v naši vedi, med tem ko je Dunaj prevzel nase

⁵ Podrobneje gl.: Lenz: 1) Denkschrift über die Ausgestaltung des strafrechtlichen Unterrichts. GZ. 76 (1925) (Sondernummer). 2) Kriminalbiologischer Unterricht mit Demonstrationen an Sträflingen. Monatsschr. für Krim.-Psychologie. 1925. — Seelig: 1) Die Ausgestaltung des strafrechtlichen Unterrichts. Istitutam. 1928. 2) Die kriminologische Ausbildung der juristischen Organe der Strafrechtspflege. Istitutam.

⁶ Podrobneje gl.: A. Maklecov: Biološki pravac u modernoj kriminologiji. Arhiv. 1932. — M. Dolenc: Delovanje kriminalno-biološkega društva. Slov. Pravnik 1934, št. 5—6.

⁷ Izčrpni bibliografični seznam omenjenih del je naveden v cit. razpravi Lenza in Seeliga.

⁸ Gl. k temu A. Unger: Ausbildung des Strafruristen in kriminologischer Hinsicht. Čl. v HWB. der Kriminologie. I. Bd., str. 70.

iniciativo v organizaciji smotrne borbe zoper internacionalno zločinstvenost.⁹

To še enkrat potrjuje znano izkušnjo, da imajo univerze v manjših mestih neredko boljše pogoje za intenzivno znanstveno udejstvovanje kot univerze v velemestih.

V Jugoslaviji obstajata dva kriminalistična instituta in sicer na univerzah v Beogradu in v Ljubljani. Beograjski institut je dobil od države na račun reparacij primerno dotacijo za nabavo potrebnega instrumentarija. Poleg predstojnika instituta univ. prof. Tome Živanovića v Beogradu delujeta honorarni prof. S. Tregubov, ki predava kriminalno tehniko, in hon. prof. dr. N. Krainski, ki predava kriminalno psihologijo. Vrhu tega je institutu dodeljen še poseben asistent.¹⁰

Na ljubljanski univerzi je univ. prof. Metod Dolenc, ki je svoj čas objavil cel niz tehtnih razprav iz področja kriminalistike v Grossovem Arhivu, že pred leti uvedel predavanja iz objektivne in subjektivne kriminalistike. Na njegovo pobudo se je ustanovil tudi kriminalistični institut v Ljubljani in je bil imenovan poseben asistent, ki se je nameraval specializirati v kriminalistični stroki. Kmalu na to je bilo mesto asistenta v budžetu ljubljanske pravne fakultete črtano. Brez potrebnih kreditov, brez primernih prostorov in specialnih učnih moči in pomožnega osebja je bil institut obsojen na životarenje. Na to je že pred desetimi leti opozoril prof. Dolenc v Slov. Pravniku.¹¹

⁹ Gl. k temu: Max Hagemann: Internationale kriminalpolizeiliche Zusammenarbeit. HWB. der Kriminologie. I. Bd. Str. 748.

¹⁰ Gl. k temu: M. Čubinski: Predavanje krivičnih nauka i potreba novih institucija. Arhiv. 1924 knjiga 9. št. 5. — Osnivanje kriminalističskog instituta na Beogradskom univerzitetu. Policija. 1929 — Predgovor prof. dr. Tome Živanovića h knjigi: S. Tregubov i A. Andonović: Kriminalna tehnika. Naučno-tehnično istraživanje krivičnih dela. Beograd. 1935. V tem predgovoru pravi prof. Živanović med drugim to-le: „Učenici pravnog fakulteta rado posećuju predavanja g. Tregubova, na kojim ih uči: principima identifikacije, registracione tehnike i rukovanju antropometrijskim i daktiloskopskim instrumentima za identifikaciju; principima opisne slike i metodu sastavljanja iste, principima utvrđivanja tragova krivičnih dela na licu mesta, na žrtvi i okrivljeniku, kao i rukovanju instrumentima i specijalnim kriminalističkim fotografskim aparatima, sredstvom kojih se utvrđivanje tragova izvadi.“ (Str. V). — Drugi sotrudnik beograjskega instituta dr. N. Krainski je objavil svoja predavanja v posebni knjigi: Prof. Dr. N. Krainski: Kriminalna psihologija. Beograd. 1934. Knjiga se deli v štiri oddelke: 1. Opšta psihologija. 2. Tehnika istraživanja ličnosti. 3. Specijalna kriminalna psihologija. 4. Socijalna psihologija. Iz tega je razviden program predavanj iz področja kriminalne psihologije.

¹¹ M. Dolenc: Poglobitev akademskega pouka v kazenskem pravu. Slov. Pravnik. 1926.

Od tega časa se položaj ni zboljšal. Vendar se zbirke instituta izpopolnjujejo s predmeti (*corpora delicti*), ki jih pošiljajo institutu sodišča na področju ljubljanskega apelacijskega sodišča.

Mislimo, da bi bilo treba v načrt za izpopolnitev ljubljanske univerze, o katerem se v zadnjem času mnogo govori in piše, uvrstiti tudi zahtevo o primerni državni dotaciji, ki ne bi zavarovala samo formalnega obstoja, temveč tudi trajni razvoj ljubljanskega kriminalističnega instituta. Poleg vseh drugih splošno znanih razlogov je ta zahteva utemeljena že z dejstvom, da predvideva načrt uredbe za naše pravne fakultete posebne tečaje za doktorande. Za one izmed njih, ki bi se hoteli specializirati v področju kazenskega prava in drugih kriminalnih ved, bi morali tečaji obsegati tudi predavanja in vaje iz teoretične kriminologije in praktične kriminalistike.¹² Ta učni načrt je mogoče oživotvoriti le, če bo naša fakulteta razpolagala s primerno urejenim kriminološkim institutom.

Književna poročila.

Del Vecchio Giorgio: Lezioni di Filosofia del Diritto, III. izd., Rim 1936, 8°, 599 str. **Saggi intorno allo Stato**, Rim 1935, 8°, 243 str. **Diritto ed Economia**, Rim 1935, 8°, 38 str. **Giandomenico Romagnosi**, Rim 1936, 8°, 20 str.

O delu slovitega italijanskega pravnega filozofa Giorgia Del Vecchio je naša revija že poročala (letnik 1934 str. 214—220). Druga izdaja njegovih Predavanj iz pravne filozofije iz l. 1932 je pošla po pičlih štirih letih in je sedaj izšla že tretja, popolnjena in pregledana izdaja skoro istočasno z njenim francoskim prevodom (*Leçons de Philosophie du Droit*, Paris 1936, Recueil Sirey). Za izredni uspeh tega dela so pač merodajne njegove notranje vrline: ostrost logične analize se kosa z jasnostjo v podajanju snovi, širokost sinteze je združena z originalnimi pogledi na smisel in pomen vsega družbenega življenja sploh. Lahko se že sedaj reče, da je to delo profesorja Del Vecchia postalo klasično v najboljšem pomenu besede in da ne zavzema častnega mesta samo v slavni tradiciji italijanske pravne filozofije, marveč v vsem duhovnem prizadevanju kulturnih narodov sploh.

Naše čitatelje opozarjamo takoj spočetka na neko — v mednarodnem slovstvu žal precej redko — posebnost teh Predavanj, zaradi katere zaslužijo ne glede na vse druge odlike in vrline še posebno priznanje od naše strani. V zgodovinskem delu knjige upošteva namreč avtor tudi pravno filozofijo pri slovanskih narodih in podaja izčrpen pregled njenega razvoja pri Poljaki, Rusih, Jugoslovanih, Čeho-Slova-

¹² Kakor poroča Seelig, „die österreichische Unterrichtsverwaltung hat die Kriminologie als eigenes Habilitationsfach (sowohl in als ohne Verbindung mit Strafrecht) anerkannt“. Seelig: Die Ausgestaltung des strafrechtlichen Unterrichts (Gl. opombo 5.).

kih in Bolgarih. Od Slovencev v dobi do svetovne vojne omenja avtor Pelzhoferja, Krajncja, Kreka in Ušeničnika, od sodobnikov v Jugoslaviji pa Tasića, Jovanovića, Pitamica, Taranovskega, Spektorskega in druge. Pozornost, ki jo posveča avtor zgodovini pravne filozofije pri Slovanih, je značilna za njegovo univerzalnost in priča o njegovem prizadevanju za duhovno zблиžanje med narodi. V tem pogledu naj omenimo, da se je profesorju Del Vecchio kot iniciatorju in glavnemu uredniku Mednarodne revije za pravno filozofijo, ki izhaja sedaj že 17. leto v Rimu, posrečilo pritegniti k sodelovanju najodličnejše predstavnikove pravne filozofije v Italiji in v inozemstvu.

Pravna filozofija je ozko povezana z vsem duhovnim življenjem naroda: vsak napredek v družbeni organizaciji, vsaka radikalnejša sprememba v obstoječem in prehod k pravičnejšim in boljšim likom sožitja pripravljajo pravnofilozofska razmotrivanja. Prav tako očitne so za sluge mnogih pravnih filozofov za napredek pravnih znanosti in splošne kulture sploh, n. pr. Alberico Gentilija, Hugo Grotiusa in drugih za napredek mednarodnega prava, Beccarije in humanitarnih filozofov za omiljenje kazni in humaniziranje kazenskega prava itd. Iz globlin človeške narave izvirajo vprašanja, na katera mora vsak znova in sam zase odgovoriti: ali ustrezajo obstoječi pravni liki racionalnim zahtevam pravičnosti, ali ima oblast, ki poveljuje, tudi pravico poveljevati itd. Ta vprašanja so tako stara kakor razmišljanje o pravu in družbi sploh, dà — pravna filozofija je celo starejša od pravne znanosti same, kajti o pravici in krivici je človeštvo razmišljevalo, še preden se je pojavilo tehnično obdelovanje prava in z njim pravna veda. Ko pa je pravna znanost že konstituirana, se pravna filozofija pričinja tam, kjer se pravna veda neha, kajti vsaki filozofiji je bistveno stremljenje po univerzalnosti. V tem smislu predstavlja pravna filozofija sintezo vseh panog pravoslovja. Kakor se vse znanje steka v človeškem razumu, ki je eden, in odtod notranja, organična povezanost vseh področij človeškega znanja, tako se vse pravne panoge združujejo v pravni filozofiji kot višji organični enoti. Ker pa je pravo tvorba človeka, moramo iskati njegove prvine v človeku samem. Končna enotnost vsega pravnega v človeški psihi pa nas ne odvezuje od dolžnosti natančnega opredeljevanja posameznih področij prava, nasprotno je točna določitev mej predpogoj za spoznavanje resničnih povezanosti. Zaradi tega posveča tudi naš avtor posebno pozornost točni opredelitvi posameznih pravnih disciplin, prav tako pa vprašanju odnosa med pravno filozofijo in sociologijo, demografijo, statistiko, narodnim gospodarstvom in politično vedo sploh. V posebnem poglavju pa obravnava vprašanje metode, induktivne ali empirične in deduktivne ali racionalne, ki je osnovne važnosti ne samo za pravno filozofijo, marveč za vsako vedo sploh. Po teh uvodnih poglavjih obravnava avtor v prvem delu Predavanj zgodovino pravne filozofije. Preteklost živi v sedanosti in posebno v filozofskih disciplinah je brez točnega poznavanja zgodovine izključeno vsako globlje razumevanje sodobne problematike. Z večšo roko nas vodi avtor od prvih početkov antičnega razmišljanja o človeku in družbi preko srednjega veka prav do naših dni. Od Pitagore, kateremu je bit vsega število in ki je bržčas početnik matematične formulacije pravičnosti, od sofistov, teh individualističnih subjektivistov, prvih kritikov spoznavanja in etičnega vrednotenja, zanikovalcev objektivne pravičnosti, od Sokrata, utemeljitelja etike, gre pot do velikih etičnih sistemov Platona in Aristotela in preko Stoe in njenega svetovljanskega ideala, preko Epikurejcev in njih utilitaristične utemeljitve etike do rimskih juristov, Cicerona, krščanstva in vseh za sodobnost tako važnih duhovnih tokov srednjega veka do renesanse in preko Macchiavellija in Bodina do naših dni.

Drugi del predavanj vsebuje avtorjev sistem pravne filozofije. Raziskavanje se giblje v treh glavnih smereh: pojem prava, izvor in zgodovinski razvoj prava ter končno racionalna osnova prava.

Prva naloga pravne filozofije je logična definicija prava, ki mora biti taka, da lahko objame vse pravne pojave in da ustreza vsakemu mogočemu pravnemu izkustvu. Kriterij pravnosti je logičen lik, ki se nahaja v vsaki še tako različni pravni vsebini. Kriterij pravnosti ali juridičnosti nam ne pove, kaj je v konkretnem primeru pravično ali krivično, marveč le kakšen je smisel vsake trditve, da je nekaj pravično ali krivično. V Kantovi terminologiji odgovarja ta logični lik na vprašanje *quid ius*, ne pa *quid juris*. Po globoki analizi pojma dejanja in človeške dejavnosti, na osnovi katere zavrača avtor strogo razlikovanje med zunanjimi in notranjimi dejanji, in po razglabljanju o pojmu sile in takozvani pravici močnejšega uvršča avtor kriterij pravnosti med nadeksistencialne vrednote. Naravni zakon izraža to, kar je, pravni zakon pa ne izvaja svoje veljavnosti iz tega, kar je in kar se dogaja, marveč izraža to, kar naj bo. Glede pojmov pravice in krivice zavrača avtor Schopenhauerjevo teorijo o primatu krivice in o pravičnosti kot izvedenem pojmu in pravi, da sta pravica in krivica komplementarna pojma. Pravo je princip praktičnega vrednotenja, ki se nanaša na dejanja. Ker obstoji poleg pravnega samo še en princip praktičnega vrednotenja, namreč etični, je posebne važnosti razmerje med tema principoma, pravnim in etičnim. Razliko med obema vidi avtor v tem, da vrednoti morala dejanja a parte subjecti, pravo pa a parte objecti. Moralna vrednotenja so zaradi tega subjektivna in enostranska, pravna pa objektivna in dvostranska. Za pravo je bilateralnost bistvena, kajti kar nekdo po pravu sme, sme vedno le nasproti drugemu. V zvezi s tem je tudi vprašanje prisilnosti prava: kjer ni prisilnosti, ni prava. Pojma prisilnosti in prava sta de facto in logično nerazdružljiva.

V tem prvem oddelku, ki je posvečen analizi pojma prava, obravnava avtor nadalje problem pozitivnega prava in pravnih virov, vprašanje subjektivnega prava, odnosa med pravom in interesom, problem družbe, države, naroda in narodnosti, suverenosti, delitve oblasti, odnosa med pravom in državo, smotra države in pravne države, na katere se še povrnemo v zvezi z drugimi avtorjevimi deli.

V drugem delu razpravlja avtor o nastanku in zgodovinskem razvoju prava. Uporablja jo zgodovinsko in komparativno metodo, podaja avtor sintetično rekonstrukcijo zgodovinskega razvoja prava in države, od primitivnih družbenih organizacij v hordah in clanih do udruženj, pri katerih prevladuje politični moment in ne krvno sorodstvo. Avtor nam prikazuje nastanek države in njen nadaljnji zgodovinski razvoj do naših dni. Posebno zanimiv problem tega poglavja je za pravnega filozofa vprašanje univerzalnih zakonitosti, ki jih moremo razbrati v pravni fenomenologiji. Naj le kot primere takih zakonitosti, ki bi lahko bile analogne naravnim evolucijskim zakonom, navedemo prehod od spontane in nezavestne pravne tvorbe k premišljeni in zavestni, razvoj od partikularnosti prava k univerzalnosti, prehod od statutarnega režima k pogodbenemu ali od prisilnih skupnosti k svobodnim udruženjem.

V tretjem oddelku obravnava avtor problem racionalnosti prava, ki je osnovan v originarni, ne izkustveno pridobljeni človekovi sposobnosti, da razlikuje med pravico in krivico. Avtor razvršča pred nami teorije, ki so skušale ta problem na razne načine rešiti in tudi zanikati, kajti skepsa v pravni filozofiji sega od antike preko Montaignea in Pascala do naših dni. Po kritični analizi raznih utemeljitev prava, historični, teološki in utilitaristični prihaja avtor končno k svoji sintetični

teoriji, po kateri je osnova vsega prava človeška narava; s tem ostane avtor v tradiciji Rimljanov, saj je že Cicero dejal, da natura juris ab hominis repetenda est natura. Analiza človeške narave pa pokaže avtorju dve osnovi, kavzalno in teleološko, ki se ne izključujeta, marveč vzajemno dopolnjujeta. Človek je obenem homo fenomenon in homo noumenon. Iz participacije človeka na inteligibni naravi izvaja avtor racionalnost prava, in utemeljuje v njej ideal absolutne pravičnosti, empirična bit v kavzalnem dogajanju pa razlaga stvarnost pravne fenomenologije.

Področju pravne filozofije pripadajo tudi druga dela, ki smo jih naznanili v naslovu in ki obravnavajo pereča vprašanja sodobnega pravnega življenja. V vseh teh delih najdemo mnogo globokih pogledov na socialno snovanje in na gonilne sile družbenega sestava. Eseji o državi obravnavajo problematiko sodobne države, kakor razmerje med pravom in državo, med posameznikom in državo itd.

Razmerje med pravom in državo stoji v ospredju zanimanja, odkar je stopilo nekoliko v ozadje razmerje med pozitivnim in naravnim pravom. Nauk, po katerem ima samo država pravico določati, kaj je pravo, ustreza mentalnemu habitusu juristov. Kelsen sploh istovetiti pravo in državo. Proti tej teoriji so se pojavili prigovori s stališča zgodovine, kajti če si brez prava ne moremo misliti družbe, je država vsekakor kasnejša tvorba. Silogizem: ubi homo ibi societas, ubi societas ibi jus, ergo ubi homo ibi jus ne velja za državo. Pravo kot historičen in pozitiven pojav obstoji torej pred državo, ki je ne moremo istovetiti s pravom. V državi sami obstoji nadalje vrsta več ali manj važnih pravnih ureditev, glede katerih bi bila vsaka konstrukcija izumetničena, ki bi jih hotela izvajati izključno iz države. Zaradi tega razlikuje profesor Del Vecchio državno pravo od nedržavnega in govori n. pr. pri korporacijah o spontanem pravu družbe. Med različnimi središči sil v neki družbi je država ono središče, ki je doseglo največjo pozitivnost, a drugim organizacijam, kolikor so središča pravnih determinacij, je prav tako treba priznati svojstva države in nuce. Oblikovanje politične oblasti je sploh zelo kompliciran pojav, v katerem lahko opazujemo neskončno stopenj od aktivnega pristanka do pasivnega privoljenja, upiranja in borbe. Središče sil, ki ga predstavlja država, je v neprestanem trenju z drugimi središči, ki včasih po moči le malo zaostajajo za državnim središčem. Odtod vedno z nova porajajoči se konflikti: če središče, ki je doseglo največjo pozitivnost, oslabi, in če dosežejo druga središča večji vpliv, postanejo bolj in bolj podobna državi in jo celo lahko absorbirajo. Lahko pa je seveda mogoč tudi obratni proces, da namreč država druga družbena središča zatire, če ji postanejo nevarna. V absorbiranju države po korporacijah, ki so stale izven države, vidi profesor Del Vecchio bistvo ruske revolucije. Končno je mogoč še tretji izhod, da namreč država izvendržavnih središč ne zatire, marveč da si jih inkorporira, in v tem vidi avtor bistvo fašistične revolucije.

Prav tako pereč kakor odnos med pravom in državo je razmerje med posameznikom in državo in vloga, ki jo utegnejo imeti pri tem korporacije. Antagonizem med državo in posameznikom se ne da odpraviti s sofizmi, ki zanikajo bodisi državo bodisi posameznika. Prvo tezo zastopa n. pr. Stirner, po katerem sta volja države in volja posameznika smrtna sovražnika, med katerima ni mogoč večni mir. Država stremi vedno za tem, da posameznika omeji, ga podjarmi in ukroti. Država je osnovana na suženjstvu dela in bo izgubljena, ko bo postalo delo svobodno. Ista usmerjenost se kaže pri Nietzscheju, ki definira državo kot najbolj mrzlo od vseh mrzlih pošasti. Država laže, in njena laž je: jaz država sem narod. Karkoli reče, laže, in vse kar ima, je ukradla, celo zobje, s katerimi grize, so ukradeni. Šele kjer

se država neha, se pričinja človek. Po Bakuninu so male države čednostne samo, ker so šibke, velike države pa se ohranjajo samo z zločini. Točnost teh teorij meri avtor na Kropotkinu, ki je naznanjal, da bo država izginila najkasneje ob koncu XIX. stoletja. Po teh zanikovalcih države obravnava avtor one teorije, ki vidijo v državi sicer nujno, a vendar zlo, in ki skušajo čim bolj omejevati njeno uplívno področje. Sem spadajo Humbolt, Mill, Spencer, Leroy-Beaulieu. Na drugem koncu lestvice pa so one teorije, ki zanikajo posameznika in smatrajo kot edino realnost državo. Kot predstavnika te smeri navaja avtor Hegela. Toda država in posameznik sta dve realnosti, kateri je treba spraviti, ne pa odpraviti. Kakor je neumno in blazno sistematično zaničevanje države, tako ni nič manj nelogično in nizkotno dvorjansko poveličevanje vsake obstoječe socialne oblasti samo zaradi tega, ker predstavlja trenutno največjo obstoječo silo. Pri rešitvi konflikta pripisuje avtor važno vlogo korporacijam, ker se je izkazalo, da individualistične sheme pravic človeka in državljana ne ustrezajo kompliciranim zahtevkom socialnega življenja. V višji sintezi, ki jo predstavlja korporacijska država, vidi avtor možnost rešitve socialnih konfliktov v znamenju pravičnosti in človečnosti.

V članku Pravo in gospodarstvo prihaja avtor po analizi raznih definicij narodnega gospodarstva do zaključka, da gospodarske dejavnosti ne gre istovetiti s pravno in da je gospodarstvo samo del snovi, ki jo urejuje pravo.

Končno naj omenimo še govor, ki ga je imel profesor Del Vecchio 9. IX. 1935. na univerzi v Parmi ob komemoraciji prve stoletnice smrti italijanskega filozofa Romagnosija, ki se smatra kot predhodnik Spencerja in pozitivizma XIX. stol. Po Romagnosiju je človeški moralni red osnovan na fizičnem redu; človek, ki je stvor narave, obstoji in živi sredi narave in se njenim nujnim zakonom ne more odtegniti. Vse, kar človek je in zmore, dokazuje le njegovo fizično odvisnost od splošne povezanosti v vesoljnem sestavu. Zaradi tega moreta po Romagnosiju biti etika in pravo zgolj empirični znanosti, ki slonita na opazovanju. Realni in nujni odnosi, akcija in reakcija med človekom in naravo se odražata tudi v naravnem pravu. V delu Geneza kazenskega prava pa nadaljuje Romagnosi z originalnimi pogledi in predlogi, ki so se v teku XIX. stol. vedno bolj širili, častno tradicijo italijanske šole Beccarrije, Filangierija in Pagana.

Boris Furlan.

Korany Karol: Ze studjów nad międzynarodowemi traktatami w średniowieczu. We Lwowie, 1936. Gubrynowicz i sin; str. 84.

Lvovski univerzitetni docent Korany je obogatil pravno zgodovino srednjeveške srednje Evrope s studijo o mednarodnih pogodbah, ki mora zanimati tudi nas Slovence, ki smo tedaj živeli na križišču poti raznih narodov blizu Italiji. Odnosi med državami srednje Evrope v srednjem veku so se težko razvijali. Med glavne vzroke tega dejstva šteje avtor zamisel o potrebi enotne in vesoljne krščanske monarhije ob nedostajanju določne predstave o suvereniteti. Na drugo plat pa ugotavlja, da je politična struktura večjega dela tistih držav vendarle nudila dovolj ugodno podlago za dozorevanje klic meddržavnega prava. Avtor smatra za prvino tedajšnjega teritorialnega sestava držav fevdalizem (str. 13), vendar pa šteje za istovrednega činitelja samostojno urejevanje komunalnih zadev v Italiji, Flandriji itd. Koncem 8. stoletja so pričenjala italijanska mesta sklepati pogodbe med seboj in med drugimi suvereni. Te pogodbe („traktati“) so se po Koranyjevih izvajanjih oprijemale oblik, ki so se ustalile za fevdsko pravo, zlasti v fevdskih prisegah, ki se pojavljajo od 10. stoletja dalje in so zbrane kot consuetudines Feudorum v redakciji Vulgate iz 12. stoletja. Iz-

vestni odstavki iz teh priseg se nahajajo v vsakem traktatu, n. pr. o zvestobi (wierność, str. 51), o pomoči zoper vsakojake napade i. p. Posebnost v nekih pogodbah je klavzula, da se nikdar ne sme nuditi pomoč zoper vladarja. — Mestne pravice pa so vplivale na pogodbe med državami v dvojni smeri. Prvi tip: Kakor so obstajale v mestnih statutih compagna, societas, fraternitas, tako so se te oblike prenašale tudi na državne lige. Avtor navaja za to primere iz severne Italije 12. in 15. stoletja. Vzajemna pomoč v sili je prva zahteva, ki se postavlja; pa tudi gospodarske sankcije se že predvidevajo. Tudi je že govora o svetih, ki pridejo za vprašanja sprememb pogodb v poštev. Drugi tip komunalnih formularjev, ki je vsebinsko vplival na meddržavne pogodbe, se je nanašal na vzajemno pridobivanje občinarskih pravic v pogledu na vojaške zadeve (societatem aliquam vel citadinanciam, str. 89). — Avtor je sestavil na kraju monografije tudi dve tabeli vzorcev meddržavnih pogodb, ki pojasnjujejo izvajanja s primerjanjem izvestnih stavkov iz besedila. Po naši sodbi je zbral in razporedil stvari, ki so za razumevanje državnih evolucij srednjega veka zelo koristne. S tem pa je izpopolnil občutno vrzel v današnji pravni zgodovini — tudi za nas.

Dr. Metod Dolenc.

Puetzfeld Carl: Deutsche Rechtssymbolik. Alfred Metzner-Verlag, Berlin, 1936. (Str. 142.)

Da se prerez sodobnega duhovnega življenja Slovencev prav spozna, bi bilo treba proučiti njegove v pradavnino in davnino segajoče korenine. Med njimi gre njegovemu svojskemu pravu prav poseben pomen. Staro pravo pa je s simboliko tako preraslo, da si prvega brez druge ne moremo misliti. Kdor bi morda odrekal slovenskemu narodnemu pravu samobitnost, tega bi vprav dejstvo, da imamo v njem vse polno simboličnih momentov, različnih od onih naših sosedov, moralo poučiti, da je na krivi poti. Proučevanje diferencialnosti simbolike našega starega, doslej folkloristično in listinsko ugotovljenega narodnega prava od onega sosedov ne bo brez koristi za slovenske pravnike, ki hočejo duhovno življenje in zlasti pravno zavest slovenskega naroda opredeliti od onega drugih, tudi bratskih narodov. Kot pripomoček za primerjavo služijo strokovnjaška dela sosednih narodov. Zgoraj oзнanjeno delo spada med takšne pripomočke. Ni najboljše, niti najtemeljnejše, pač pa najnovejše. Pisano je objektivno, vendar nam ne ugaja, da šteje obrede pri ustoličenju korotanskih knezov na dveh mestih (str. 47 in 98) nepravilno za germanskopravne simbole, dasi prizna, da je kmet na knežjem kamenu govoril „in windischer Sprache“. Pri tem pa se je pripetila avtorju grda napaka, da se imenuje tisti kmet „Herzog von Glasendorf“ (namesto: Blasendorf = Blažja vas). Razpored Puetzfeldove monografije je dober (pravni simboli, kralj in stanovi, rodbina in zakon, posest, sodišče in izvrševanje kazni), obdelava pa sega skoraj povsod preko ožjega predmeta; saj prinaša tuptam kar male traktate iz germanske pravne zgodovine. Kdor čita vsa ta izvajanja z očmi slovenskega pravnega zgodovinarja, bo z lahkoto ugotovil, kaj je bilo in kaj je pri nas enako ali podobno, pa tudi, kaj pri nas ni bilo nikdar s simboličnimi dejanji ali besedami zvezan pravni posel. Vse to pa nudi sliko, ki bi jo bilo izpopolniti zlasti še s pravnimi simboli našega naroda (n. pr. podiranje pečī, če se zadruga razide, kazen za klevetnika, da se po ustih udari ali sam imenuje za zločinca i. pod.), pa bi imeli verno zrcalo pravne zavesti Slovencev. Zato sodimo, da je prav, če oznanimo Puetzfeldovo delo — v vzpodbudo zlasti mlajšim pravnikom, da otmó pozabnosti simbolične momente (znamenja ali prispodobe), ki žive v našem narodu, pa jih še ne poznamo.

Dr. Metod Dolenc.

Glungler Wilhelm, Vorlesung über Volk und Staat. Založba Fritz & Joseph Voglrieder, München und Leipzig, 1937, str. 166. §

Pisec, čigar pomembnejša pravno- ter državnofilozofska dela so bila v tem časopisu vedno prikazana (ocene B. Furlana v l. 1931 str. 289, l. 1932 str. 65 s. in str. 358 s., l. 1933 str. 151 in naša v l. 1935 str. 268) je strnil vse svoje doslejšnje specialne izsledke v knjigo, označeno v naslovu. Po pisčevih navedbah se knjiga v glavnem naslanja na njegova akademska predavanja, katera je imel v zimskem semestru l. 1935/36 na univerzi Martina Lutherja v Halle-Wittenbergu. Predmet, katerega obravnava knjiga, je postal po novem nemškem učnem načrtu obvezen za pravni in gospodarski visokošolski studij ter nadomešča politični del nekdanje splošne vede o državi, ki ne predstavlja več obveznega predmeta. Knjiga se zato bavi s problemi, katere je svoj čas Jellinek v svojem klasičnem delu *Allgemeine Staatslehre* proučeval pod skupnim naslovom splošne socialne vede o državi (*allgemeine Soziallehre des Staates*), vendar prvenstveno pod vidikom sociološkega in političnega odnosa pojmov naroda in države. Zadevna vprašanja so obdelana v vzorni in pregledni sistematiki ter metodiki, katera je pogojena v svojstvenem, danes v Nemčiji uradnem narodno-socialističnem gledanju na razmerje med narodom in državo. Pod splošnimi in še temi posebnimi vidiki je pisec tudi uspešno podal nauk o državnem stroju v zvezi z naukom o političnih silah, ki gibljejo državo. Tako pisec ni podal le splošne socialne vede o državi, ampak v tesnih obrisih tudi splošno državno pravno vedo (*allgemeine Staatsrechtslehre*), seveda s posebnim ozirom na današnje nemško državnopravno stanje. Vsega tega pa ni podal mogoče pod zornim kotom kake formalistične, brezvsebinske, zgolj duhovno odnosnostne normativne metode, temveč s polnim upoštevanjem dejanske življenjske vsebine, torej s pomočjo nekake teoretične sociološko-politične metode. Ta tudi daje knjigi posebno sočnost, dasi utegne vsled svoje zgoščenosti in lapidarnosti povzročiti na nekaterih mestih težkoče bravcu, če še ni poučen v probleme, s katerimi se pisec bavi.

Piscu je v smislu narodnosocialističnega nauka najvišja politična vrednota narodna skupnost kot nadosebna enota. Njen obstoj in njeno prospevanje sta najvišji moralni in pravni zapovedi. Tako izravnava pojem narodu potrebnega in koristnega vse, po pisčevem naziranju le navidezne konflikte med pravom in moralo, med mednarodnim in nacionalnim pravom (v obliki zelo raztegljivih pojmov pravice silobrana in stanja državne stiske), med skupnostjo in poedincem, prisilno javno oblastjo in posameznikovo pravilno pojmovano svobodo. Država ni sama sebi namen, država je le sredstvo za ohranitev in prospeh v njej organizirane narodne skupnosti; njena vrednost je tolikšna, kolikor tej svoji nalogi ustreza. Ona združuje narod v dejstvovalno enoto (*Wirk einheit*), s svojim organizacijskim redom in vodstvom (*Leitordnung*) opravlja delo za narod, je nosilka tega dela (*Werkträger*). Zato je mogoče bistvo države v zvezi z narodom zajeti le s pomočjo pragmatično-energetične teorije. Delovanje države za narod je praktična politika. V njej gre primat zunanji politiki, kajti ona pomeni delovanje za vzdrževanje obstoja v državi organiziranega naroda v borbi z drugimi narodi. Pojem naroda kot duhovne, usodnostne in dejstvovalne skupnosti se protivi politični organizaciji v obliki večštevilnih strank z naloženo si nasprotujočimi nazori o socialnem življenju in njegovih organizacijskih potrebah. Pojmu naroda v navedenem smislu najbolj godi ena sama, vsenarodna odnosno vsedržavna stranka kot organ za tvorbo oziroma za tolmačenje narodove volje. Ta narodova volja je za državo edino obvezna, ona je pravo, vsled česar je taka država resnična

pravna država. Ona se namreč ravna res po pravu, t. j. po narodovih življenjskih potrebah, katerih zadovoljitev narod hoče (oziroma ne more ne hoteti) in katerih ostvaritev je ravno naloga države. Nacionalna pravna država je šele postavila pojem prava na mesto, ki mu pritiče in premagala „zakonsko“ državo meščanskopravnega tipa. Nacionalna pravna država s svojim okolnostim prilagodljivim pojmom prava zato tudi dopušča, če celo ne zahteva, politizacijo sodišč; zakon s tem zgubi svoj osrednji pomen kot garant posameznikovega pravnega položaja, kajti temu ni treba v nacionalni pravni državi nobene organizirane zaščite napram javni, od naroda po njegovem vodji uravnani oblasti. Tako najdejo v nacionalnosocialistični veri, kajti le tako moremo imenovati navedeno pojmovanje odnosa naroda in države, svojo rešitev najtežji problemi splošne in pravne ter državne filozofije posebej. Vendar mislimo, da se bo tudi v tej novi državnofilozofski veri pojavil kritični duh, ki nikoli ne žrtvuje vseh svojih razumskih prvin zgolj čustvenim zanosom, med katere spada tudi vera v edino socialno zveličavnost absolutnega nacionalnega kolektiva. Ta vgnjetava v skrajnosti posameznika in njegovo urojeno mu stremljenje po neki le njemu lastni od vseh oblastvenih posegov izvzeti sferi svobodnega osebnostnega udejstvovanja. S tem krije v sebi nevarnost, da sčasoma popuste vse narodne duhovne energije ali da se obrnejo v svojih podtalnih strujah lastnemu narodu v škodo. Na dlani leži tudi, da povsem neustaljeni, v svojem tolmačenju in uporabljanju glede na dane okolnosti spremenljivi in gibljivi, le po smotru narodovih potreb, ki tudi niso nič zanesljivo v naprej določljivega, opredeljeni pojem prava v veliki meri ogroža pravno varnost i v državnem i v mednarodnem območju; saj utegne zbuditi videz osebne samovolje tistih organov, katerim je poverjeno izvajanje in čuvanje prava, bodisi notranjega, državnega ali mednarodnega. Tu je kal mednarodnega nezaupanja, ki bi se znala presaditi tudi na notranjo državno območje, kar vse spodkopava državno avtoriteto in s tem posredno škoduje narodu, organiziranemu v tako državno tvorbo. Zato bo nauk o navedenem odnosu naroda in države, ki je svojstven izraz nemškega duha (romanskemu je prej država tvorpo počelo naroda, kar tudi sociološko ustreza romanskim narodom) moral nujno zgubiti mnogo svoje radikalnosti vsaj v praktičnem izvajanju. A na njegovih načelih zgrajena država bo morala tudi ustvariti vrsto zanesljivih jamstev za posameznikovo pravno varnost v notranjem državnem območju in najti načine, s katerimi bo dokazala, da tudi ona spoštuje mednarodno pravo kot potreben, v svet objektivne norme povzdignjeni kompromis med egoističnimi interesi posameznih držav, izvajan po običaju ali dogovoru v svrhu, da se doseže znosno in s tem koristno sožitje vseh držav članic mednarodne zajednice.

Dr. Gorazd Kušej.

Dr. Goršič Franjo: Dodatak Tumaču zakona o izvršenju i obezbedjenju. Zagreb, 1937. Tipografija. Str. 77. Cena 20 Din.

Goršičev tolmač k izvršilnemu redu je izšel že leta 1930. Zakon sam pa stopi v naših krajih v veljavo s 1. januarjem prihodnjega leta. Potrebno je bilo, da izidejo v podobnem obsegu tudi uredbe, ki so bile izdane letos k zakonu. Dodatek k tolmaču obsega zato na prvem mestu uvodno uredbo, ki jo je razložil pisec s pojasnili pravnopolitične narave, večinoma posnetimi uradni obrazložitvi, popisal nastanek uredbe same in pokazal na težkoče, ki so ovirale, da izvršilni zakon ni stopil v veljavo že poprej. Na drugem mestu navaja pisec in pojasnjuje na poglobljen način uredbo o spremembah in dopolnitvah izvršilnega zakona, na zadnjem mestu pa objavlja uredbo o postavljanju in izbihi cenilcev za ocenjevanje zemljišč iz l. 1932, ki je pa dobila sedaj splošno ve-

ljavnost. Skrbno sestavljeno stvarno kazalo zaključuje knjigo, ki bo dosegla brez dvoma svoj namen, namreč uvesti v pravilno pojmovanje izvršitev zakona v prehodnem času.

Dr. R. S.

Dr. Krajčević Franjo: Radnička zaščita i radničko osiguranje. Zagreb, 1937. Samozaložba. Str. 30 leks. formata.

Pisec podaja v knjigi zgodovinski razvoj delavske zaščite in delavskega zavarovanja, prehaja nato k problemom obeh in na koncu k ukrepom, ukrenjenim po našem zakonodavstvu v tem pogledu. Zgodovinski oris je podan v prvem poglavju. V drugem opisuje pojem in cilj delavske zaščite, obseg in razdelitev iste, telesno, osebno in gospodarsko zaščito delavcev, v tretjem pojem, bistvo in cilj ter obseg in posamezne vrste delavskega zavarovanja. V zadnjem poglavju očrtava zgodovinski razvoj delovnega prava v Jugoslaviji, nato pa podrobneje pravo delavske zaščite in delavskega zavarovanja. Delo je napisano sicer kratko, a vendar jasno in pregledno in omogoča točen pregled o ciljnih in podlagah delovnega prava, zlasti pa o vsebini tega prava pri nas.

Dr. R. S.

Istituto di Studi legislativi. V teku meseca julija sta izšli dve nadaljnji publikaciji tega zavoda. *Legislazione internazionale*, anno 1935, sn. 3 nadaljuje pregled važnejše zakonodaje iz l. 1935 v naslednjih državah: v Italiji in Belgiji, na Luksemburškem, Nizozemskem in Francoskem. *Repertorio della Legislazione mondiale* anno 1935, sn. 2 prinaša zbirko svetovne zakonodaje, zbrane po geslih za drugi del leta 1935. Zakonodaja za to leto še ni zaključena, v tem drugem snopiču Jugoslavija ni upoštevana, ker je pridržana prihodnjemu.

Dr. Dolenc Metod: O potrebi reformiranja zakona o suzbijanju zloupotreba u službenoj dužnosti. Posebni odtis iz Mjesečnika, 1937, str. 15.

Dr. Kostić M. Laza: Teoriska Statistika. Beograd, Geca Kon, 1937. Str. 346.

Dr. Kušej Rado: Das autonome Kirchenrecht als Teil der staatlichen Rechtsordnung in Jugoslawien. Excerptum ex Actis Congressus Iuridici Internationalis Romae. Rim, 1937. Str. 12.

Maklecov A.: Brak i semlja v sovjetskoj Rossii. Ljubljana, 1937. Ruska Matica v Ljubljani. Str. 21.

Maklecov A.: Mere bezbednosti u Francuskom projektu krivičnog zakonika 1934 godine. Poseben odtis iz Spomenice Dolencu, Kreku, Kušeju in Škerlju. Ljubljana, 1937. Str. 14.

Dr. Murko Vladimir: Davčne oprostite v davčne olajšave. Ljubljana, 1937. J. Blasnika nasledniki. Str. 309. Cena 70 Din.

Dr. Raschhofer Herrmann: Die tschechoslowakischen Denkschriften für die Friedenskonzferenz von Paris 1919/1920. Berlin, 1937. Carl Heymann. Str. 331 s 24 zemljepisnimi načrti. M. 15.

Staub's Kommentar zum Allgemeinen Deutschen Handelsgesetzbuch. Ausgabe für Oesterreich. I. Band. 17. und 18., 19. Lieferung. Cl. 220-227, 228-238. Str. 1025 do 1152 in 1153 do 1216. Dunaj, 1927. Manz.

Del Vecchio Giorgio: I problemi della filosofia del diritto nel pensiero dei giovani. Rim, 1937. Foro Italiano. Str. 222.

Članki in razprave v pravniških časopisih. Arhiv LI, br. 6: Dolenc M.: Privatni učesnik u ranijem i sadašnjem Z. o sudskom krivičnom postupku. Protić B.: Nadležnost Državnog saveta kao drugostepenog i poslednjeg upravnog suda. Begović M.: Utvrđivanje bračnosti dece u Šerijatskom pravu. Vladislavljević M.: Rasmatranja o načelu podele vlasti. Petković I.: O koliziji § 928 Srp. gz. i § 85 Mz. Knežević D.: Treba li menjati neke odredbe našeg Zak. o sudskom postupku u gradjanskim

parnicama. Ivanović M.: Jedan slučaj nepravilne primene carinskih krivičnih sankcija i dvostrukog kažnjavanja za isto delo. — **Branic br. 5:** Živadinović M.: Zastupnici stranaka po novom gradjanskom parničnom postupku i uvodnom zakonu za gradj. parn. post., koji ne pripadaju redu advokata. Blagojević V.: Važnost usmenog ugovora o nagradama advokata. Vukčević R.: O primeni § 20 zak. o izvršenju i obezb. Knežević D.: Odnos izmedju gradjanske i krivične odgovornosti. — **Branic br. 6:** Perić Z.: O značaju udruženja za privatno pravo. Lučić V.: O odgovornosti pravnih lica za fiskalne delikte. Radovanović N.: Socijalni položaj advokatskih pripravnika. — **Mjesečnik br. 5:** Franolić V.: Da li postoji pravna i finansijska mogućnost, da sama država i njezina privredna poduzeća plaćaju i snašaju državne poreze i ostale dažbine. Timoškin V.: Zamjenivanje novčanih kazni kaznama lišenjem slobode. Dobrovolni V.: Nadležnost sudova u sporovima izmedju poslodavaca i namještenika. Pallua E.: Hipoteka i privilegiji na brod pred uzakonjenje projekta pomorskog trgovačkog zakona. — **Mjesečnik br. 6—7:** Maroević F.: Kontribucija u općoj havariji na brodu u balastu pod Charterom. Dolenc M.: O potrebi reformiranja zakona o suzbijanju zloupotreba u službenoj dužnosti. Trgovčević J.: Dokazna vrijednost policijskih izvidjajnih zapisnika u sudskom krivičnom postupku. Hiršl J.: O otvaranju stečaja po službenoj dužnosti. Šetinac J.: Novi društveni napredak u Njemačkoj. N. N.: Da li se propis § 74 Kz. može primjenjivati i kod izbora kazne zatvora i novčane kazne. Tomašić T.: Aktuelni problemi grunтовnog knjiženja. Milobar F.: Opet izbio problem zlata. — **Pravna Misao br. 3—4:** Pašukanis E.: Odnos i norma. Todorović D.: Devalvacija. Popović S.: Psihološki odlomak o lažnoj slobodoumnosti. Čermrlić H.: Obavezno glasanje. — **Policija br. 9—10:** Miličević V.: Londonško zasjedanje međunarodne policije. Šulc B.: Uskraćivanje izdavanja, poništavanje i oduzimanje pasoša iz razloga policijske bezbednosti. Koštunica J.: Psihoanaliza i novo krivično zakonodavstvo. Ocokoljić N.: Administrativni spor protivu odluka opštinskih organa opšte prirode. Gudac E.: Zakonsko suzbijanje skitnice. Mišić D.: Pokušaj da se racione materiae postavi razlika izmedju § 167 i 179/II Kz. Gavrilović R.: Izjava dr. Edmonda Lokara povodom ankete koju je povelala pariska štampa o granicama neodgovornosti kod mentalno obolelih. Lazaravić V.: Dužnost opštine u zbrinjavanju ulične dece. Todorović Dj.: Ka reformi francuskog dečijeg zakonodavstva. — **Policija br. 11—12:** Kecojević S.: Uredjenje medja po novom vanparničnom postupku. Joyanović M.: Zakonske hipoteke i propis § 24 Zak. o tapijama od 30. maja 1930 god. Stanić D.: Samoubistvo kao aktuelni problem današnjice. Ocokoljić N.: Upotreba pravnih lekova protivu odluka opštinskih organa za koje je potrebno odobrenje. Š.: Službenički odnosi opštinskih službenika na glavnim službeničkim mestima. Bubelj Jarockij S.: Ekonomske neprilike, zanimanje i kriminalitet. Interesantni kriminalni slučajevi. Jović D.: Rad policijskih organa pri pasivnoj zaštiti od neprijateljskog napada iz vazduha. — **Pravosudje br. 5—6:** Urošević L.: Predosnova Gradj. zak. za Kraljevinu Jugoslaviju. Muha M.: Jedan školski primjer apriornog tumačenja zakona. Šapčanin S.: Nekolike primedbe na Predosnovu Gradj. zak. Kazimirović R.: Organizacija crkvenih sudova na način, koji će, po mogućnosti, biti jednoobrazan u celoj pravoslavnoj crkvi i sastav crkvenog kazenskog postupka. Mijušković J.: Da li mogu i same matere po § 134 t. r g. z. tražiti pozakonjenje svoje vanbračne dece vladaočevom milošću. Putnik O.: Izvori obligacija. Petrović B.: Krivična odgovornost pravnih (moralnih) lica. Čulinović F.: Sudijsko pitanje. Ilić Lj.: Državni tužioc i sudije. Jovanović S.: Pred skupštinom sudija. Georgijev N.: Materijalno obezbedjenje sudija i sudskih službenika u

Bugarskoj. Stokić Lj.: Jedna knjiga o reformi pravosudja u Francuskoj. — **Pravosudje broj 7—8:** Perić Ž.: Jugoslovensko pravo i sterilizacija. Petrović B.: Krivična odgovornost pravnih lica. Perović N.: O paušalnom iznosu. Vesić D.: O pogrešnoj primeni propisa Kp. kod sudova na teritoriji Apelac. sudova u Beogradu i Skoplju. Šapčanin S.: Nekolike primedbe na Predosnovu Gradj. Zak. Hiršl J.: O obezbeđenju imovine u postupku prin. poravnanja van stečaja. Kazimirović R.: Organizacija crkvenih sudova. Mijušković J.: Da li mogu i same matere po § 154 gr. z. tražiti pozakonjenje svoje vanbračne dece vladaočevom milošću. Drljević I.: Rekurs i vansudski otkaz. Novaković R.: Šteta i njena naknada. Deveskovi A. Specijalno formalno pravo Uredbe o likvidaciji zemljišnih dugova i njegova primena u praksi. Kecejević S.: Jedan slučaj ništavosti iz § 571 t. 4 Grpp. Nahmijas S.: Treba li presude izbranog suda da odobrava starateljski sudija kad ima maloletnih deobara. Jančević R.: Pozdravni govor. Zlatanović M.: Zakon o sudijama. Čemerlić H.: Engleski izborni sistem.

Razne vesti.

Kronika društva „Pravnika“. V mesecu juniju je imelo društvo dva diskusijska sestanka, dne 5. in 10., na katerem je bila obdelana snov o osebno- in imovinskopravnih učinkih zakona. — Dne 6. junija se je vršil spomladanski društveni izlet. Izletniki so si izbrali letos kot med Savo in Savinjo, pot je šla od Zidanega mosta preko Širja ob pobočju gričevja na Rimske Toplice. Izlet je uspel v vsakem pogledu.

Osebnosti. Za namestnika starešine oddelka vrhovnega državnega tožilstva pri Stolu sedmorice odd. B je postavljen dr. Stuhec Anton, za apelacijskega sodnika v Ljubljani Verbič Srečko. Za javne beležnike so postavljeni Maležič Peter v Ptuj, Menhart Makso v Šmarju pri Jelšah, Pliberšek Janko v Cerknici. — Odvetniško pisarno je otvoril Bajlec Fran v Murski Soboti, preselili so se odvetniki dr. Kloar Fran v Celje, Jelenc Gojmir v Kozje, Kocmur Ciril v Mursko Sobotu. — Umrla sta okrožni sodnik dr. Štular Jože in odvetnik dr. Bratkovič Alojz.

Uporaba analogije v kazenskem pravu na svetovnem kongresu za kazensko pravo. Četrty Congrès International de Droit pénal je zboroval v Parizu od 26. do 31. julija 1937. Na njem je bilo zastopanih 31 držav, med njimi tudi Jugoslavija. Nemčija ni poslala zastopnika, takisto Anglija in Združene države Severne Amerike. Zakaj poslednji dve ne, ni znano, za Nemčijo pa slutimo kot vzrok, ker je bilo na dnevnem redu vprašanje o uporabnosti analogije v kazenskem pravu. Glede tega je Nemčija izdala zakon z dne 28. junija 1935. v tem smislu, da naj se kaznuje vsakdo, ki stori dejanje, ki ga je zakon proglasil za kaznivo ali ki po osnovnem duhu nekega kazenskega zakona in po zdravem pojmovanju naroda zasluži kaznen. Za primer, da se na dejanje ne more uporabiti neposredno noben pozitivni kazenski zakon, se kaznuje dejanje po zakonu, čigar osnovna misel (Grundgedanken) se z njim najbolj strinja. Vprašanje dopustnosti uporabe analogije, je bilo že predmet razsodbe stalnega sodišča za mednarodno pravo v Haagu. Tam je bilo dne 4. decembra 1935. z večino glasov (9:3) izrečeno o priliki, ko je „svobodno mesto Gdansk“ prevzelo nemški zakon z dne 28. junija 1935., da ta prevzem ni bil v skladu z ustavo Gdanskega, ker krši temeljne pravice državljanov (gl. Dolenc: Pitanje analogije u kriv. pravu pred stalnim sudom za mednarodno

pravo u Haagu; Mjesečnik 1936., str. 540—545). Med peterimi vprašanji je bilo na uvodoma omenjenem kongresu najboljirneje obravnavano vprašanje, ki se tiče uporabe analogije, in sicer pod naslovom „Légalité des délits.“ Enindvajset poročevalcev je dalo svoje tiskano mnenje (2 iz Belgije, 1 iz Brazilije, 1 iz Bulgarije, 1 iz Španije, 3 iz Francije, 4 iz Grčije, 3 iz Italije, 5 iz Poljske, 1 iz Rumunske, 2: Perić, Živanović iz Jugoslavije). Glavni referat je imel na samem kongresu univ. prof. M. A. Mercier iz Lausanna (Švica). Po dolgotrajnih debatah je sprejel kongres z ogromno večino resolucijo, ki se glasi v prevodu tako-le:

1.) Načelo zakonitosti glede zločinov in kazni, potrebna garancija individualne pravice, ima za posledico, da je metoda analogije pri razlaganju kazenskoprnih zakonov izključena.

2.) Želeti je treba, da se glasé odredbe kazenskoprnega zakona, ki očrtuje kršitve, v dovolj splošnih izrazih, da jih pravosodstvo lahko prilagodi socialnim potrebam.

3.) Izključitev metode analogije obsega hkrati besedila, ki ustanavljajo inkriminacije, ki obeležujejo kazni ali ki predvidevajo vzroke za obteževanje le-teh.

4.) Načelo zakonitosti, ki zabranjuje metodo analogije, velja tudi za očevalne odredbe iz istih razlogov, kakor za kazni.“

Na dlani leži, da predstavlja ta resolucija popolno odklonitev zgoraj navedene, novozasnovane nemške koncepcije predmetnega problema, koncepcije, ki je bila nekdanj — od CCC (1532) do vključno kodeksa Marije Terezije na mestu, na koncu XVIII. stoletja pa zavržena. Seveda resolucija kongresa ne rešuje problema prav do kraja, ker se analogija kot specialni pojem interpretacije tam, kjer ne gre za očrt kaznivega dejanja ali kazni, sme vendar le uporabljati, toda nikdar in malam partem zločinca.

Dr. M. D.

Lastnina na fizičnih delih zgradb. V dneh 19. do 21. junija t. l. je zboroval v Zagrebu prvi Kongres jugoslovanskih ekonomistov, ki je sprejel med drugim naslednjo resolucijo:

Kongres ekonomistov ugotavlja, ko je slišal referat in diskusijo o uvedbi lastnine po nadstropjih pri nas:

a) da so stanovanjske razmere zlasti v večjih mestnih naseljih naše države iz socialnih, ekonomskih, moralnih in higienskih razlogov nevzdržne; b) da so javna in samoupravna telesa doslej premalo pripomogla, da bi se te razmere izboljšale; c) da privatna iniciativa, zlasti pa združene moči materialno slabših interesentov, ko ni zakonite podlage, s stavbnimi zadrugami in drugimi obče koristnimi združenji na samopomočni podlagi ne morejo pripomoči, da bi ta svoj obči socialno-ekonomski problem povoljno rešile; d) da se more v današnjih razmerah olajšati zadolžitev hišnih posestnikov s tem, da se uvede lastnina po nadstropjih.

Zaradi tega sprejema Kongres ekonomistov naslednjo resolucijo, katero naslavlja:

a) na gd. ministra za zgradbe, gd. ministra pravde in gd. ministra za socialno politiko in narodno zdravje, da izdajo na podlagi pooblastitev, ki jih ima kraljevska vlada, v najkrajšem roku uredbo z zakonsko močjo o uvedbi lastnine po nadstropjih; 2) na gd. ministra za kmetijstvo, da usvoji predlog Glavne zadrugne zveze z dne 18. maja 1937, da se v prvem členu načrta zakona o pridobitnih zadrugah ustanovi zakonita možnost, pridobiti lastnino na fizičnih delih zgradb, postavljenih po zadrugni poti; 3) na vse organizacije državnih, samoupravnih in privatnih uslužbencev, delavcev in gospodarstvenikov, kakor tudi na organizacije žen gospodinj, da se pridružijo zahtevi Kongresa ekonomistov, da se pravilno reši vsakdanja potreba širokih slojev naroda po udobnem in cenemem lastnem stanovanju.

Naročnina za „Slovenski Pravnik“ znaša 60 dinarjev. Gg. naročnike prosimo, da zaostalo naročnino čimprej poravnajo; tudi uprava mora poravnati svoj dolg tiskarni. Poslužijo naj se v to priloženih položnic; kdor pošilja naročnino s pošt. ali čekov. nakaznico, naj jo naslovi na „Društvo »Pravnik« v Ljubljani“ (ne osebno na blagajnika), ker se pripisuje vsa naročnina čekovnemu računu pri poštni hranilnici. Tudi reklamacije naj se naslavljaajo tja-kaj; upoštevajo se samo prvih 14 dni potem, ko je list izšel. Prav tam se dobe:

Slovenski Pravnik l. 1909 do 1922 à 36 Din, posamezne številke à 3 Din.

Slovenski Pravnik l. 1923. dalje à 70 Din, posamezni snopiči (dvojne številke) po 12 Din, št. 11 do 12 l. 1935 po 25 Din.

Odločbe kasacijskega sodišča v civilnih stvareh, II. knjiga po 70 Din, posamezne pole, kolikor so v zalogi, po 3 Din.

Spomenica na drugi Kongres pravnika po 25 Din.

Dr. E. Pajnič: Sreska kot kazenska sodišča po novem zakoniku o sodnem kazenskem postopanju — po 15 Din.

Dr. Fr. Skabernè: Slovenski advokati in javni notarji v književnosti, znanosti in politiki — po 12 Din.

Uporedna slavenska pravnička terminologija — po 30 Din.

Kongres jugoslovanskih pravnikov se bo vršil letos v Novem Sadu v dneh 3., 4. in 5. oktobra.

Članarina je za vse člane enaka in znaša 60 Din za družinskega člana po 50 Din.

Prijave sprejema do 15. sept. društvo „Pravnik“. Poslužite se položnice, ki je priložena temu snopiču.
